

MISJONSHØGSKOLEN

HVILKE FAKTORER ER VIKTIG FOR AT EN FOLKEKIRKEMENIGHET
KAN OPPLEVE VEKST OG UTVIKLING?

MASTEROPPGAVE I TEOLOGI

MTHEOL - 342

Misjonsteologi

av

HILDE SANDE

STAVANGER

DESEMBER 2015

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	5
KAPITTEL 1 INTRODUKSJON	6
1.1 Tema	6
1.2 Bakgrunn for emnet	6
1.3 Spørsmålet	8
1.4 Definisjoner	8
1.4.1 Menighetsutvikling	9
1.4.2 Folkekirke	9
1.4.3 Vekst og utvikling	10
1.4.4 Menighetstilhørighet	10
1.4.5 Gudstjenestedeltakelse	11
1.5 Struktur	11
KAPITTEL 2 PERSPEKTIVER PÅ MENIGHETSUTVIKLING FRA BIBELEN	12
2.1 Kirken	12
2.2 Kirkas oppdrag	13
2.3 Dåp	13
KAPITTEL 3 PERSPEKTIVER PÅ MENIGHETSUTVIKLING FRA FORSKNING OG MENIGHETSUTVIKLINGSVERKTØY	14
3.1 Perspektiver på menighetsutvikling fra forskning	14
3.1.1 Gudstjenestearbeid knyttet til menighetsutvikling	14
3.1.2 Menighetsutvikling eller menighetsplanting	16
3.1.3 Kan trosopplæringen være drivhjulet i menigheten?	17
3.1.4 MUV	18
3.1.4.1 Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?	19
3.1.4.2 Gudstjeneste utvikling er menighetsutvikling	21
3.1.4.3 Kirken som ramme for folks livstolkning	23
3.1.4.4 En smørbrøddliste fra sjømannskirka	24
3.2 Perspektiver på menighetsutvikling fra ulike verktøy	26
3.2.1 FOKUS	26
3.2.2 NAMU	27
3.2.3 NMS NETTVERKET	30
3.2.3.1 Erfaringer fra menighetene	30

3.2.3.2	Hovedfokus for NMS nettverket.....	31
3.2.3.3	Erfaringer fra menighetsutvikling.....	31
KAPITTEL 4 METODE.....		34
4.1	Innledning	34
4.2	Informantene	34
4.3	Intervjuene	35
4.4	Observasjonen.....	36
4.5	Metode for analyse av temaet	36
4.6	Min rolle som forsker	36
4.7	Etiske valg.....	37
4.8	Pålitelighet, gyldighet og generalisering	37
KAPITTEL 5 RESULTATER FRA INTERVJUER OG OBSERVASJON I EKSEMPELMENIGHETEN.....		38
5.1	Presentasjon av menigheten.....	38
5.1.1	Menighetens kontekst.....	39
5.1.2	En ny menighet	40
5.2	Informantenes tanker om begrepet menighetsutvikling	41
5.3	Fokusområder til menigheten	43
5.3.1	Gudstjenesten.....	43
5.3.2	Frivillige	45
5.3.3	Smågruppfellesskap.....	47
5.3.4	Diakonale perspektiver.....	48
5.4	De Kirkelige handlingene	49
5.4.1	Det misjonale perspektivet	49
5.4.2	Betydningen av dåpen	50
5.5	Kirkebygg kan bidra til å skape menighetstilhørighet.....	51
5.6	Trosopplæring som menighetsutvikling	52
5.7	Betydningen av presten	53
KAPITTEL 6 ANALYSE.....		55
6.1	Kirkebygg	55
6.2	Oppgaver knyttet til gudstjenesten.....	57
6.3	Identitet.....	59
6.4	Stedegengjøring.....	60
6.5	Smågruppfellesskap.....	61

6.6	De kirkelige handlingene	64
6.7	Trosopplæringen	66
6.8	Relasjoner	68
6.9	Medarbeidernes personlighet og erfaring	69
KAPITTEL 7 KONKLUSJON		71
BIBLIOGRAFI		74

FORORD

Folkekirkenes gode og dårlige sider har i den siste tiden vært mye diskutert i samfunnsdebatten. Kanskje mye fordi vi nå har fått et skille mellom kirke og stat og må tenke nytt om Folkekirken vår. Jeg har selv blitt mer og mer begeistret for folkekirkenes gode sider og alle mulighetene den bringer med seg. Selv om en kan si mye om utfordringene med å være en åpen kirke med respekt for mangfoldet, i forhold til at det kan være vanskelig å være tydelig på hva en tror på eller finne nære fellesskap. Likevel gir folkekirken oss muligheter til å nå ut til enda flere med evangeliet, nettopp fordi en har respekt for hele mangfoldet. Dette er noe av grunnen til at jeg ønsket å se nærmere på hvordan en kan videreutvikle menigheter i folkekirken. Jeg har selv vært aktiv i en menighet i den norske kirke og der sett både utfordringene med å få vekst, og mulighetene en har som soknemenighet i et lokalsamfunn. Dette har vært en spennende prosess hvor jeg selv har måttet revurdere mine egne meninger og holdninger. Det har også vært lærerikt å få lov til å dykke dypere ned i menighetsarbeidet til en annen menighet, hvor jeg har fått sett og erfare nye ting.

Det er flere jeg ønsker å takke som bidragsytere til prosjektet, og i forhold til gjennomføringen av prosjektet. Først vil jeg takke menigheten og informantene for godt samarbeid og mye velvilje. Det har vært veldig spennende å få innsikt i en menighet som er så engasjert og målrettet på det en driver med. Jeg har bare møtt positivitet og god støtte, og er veldig takknemlig for det. I tillegg har det vært et prosjekt som er gjennomført med god hjelp fra flere. Jeg vil takke besteforeldrene til lille Sven som gjorde det mulig for meg å skrive denne oppgaven, og sist men ikke minst takk til Thomas for at du holdt motivasjonen min oppe, og at du hele tiden trodde på meg. Uten deg hadde jeg ikke klart dette.

KAPITTEL 1

INTRODUKSJON

1.1 Tema

Menighetsutvikling i folkekirken er temaet jeg har valgt for mitt prosjekt. Jeg kommer til å fokusere spesielt på hvordan vi i dag kan oppleve vekst og utvikling i Den norske kirke. Grunnen til at jeg har valgt akkurat dette emnet er fordi jeg finner det veldig relevant i dagens samfunn. Grunnen til det er at flere og flere kirker rundt om i landet opplever nedgang i medlemstall, i tillegg til synkende dåpstall¹. Noen kirker opplever til og med at det ikke kommer noen på gudstjeneste. Hva er det da som gjør at noen kirker på tross av dette har stabile eller økende medlemstall? Hva er det kirken kan gjøre for at folk opplever den relevant, og mennesker kan oppleve tilhørighet til menigheten? Dette er spørsmål som jeg håper å finne svar på i denne oppgaven.

Det som kan være noe av styrken til Den norske kirke, er at den har stor kontaktflate og store muligheter til å møte mennesker som ikke har et forhold til kirke og menighet. Gjennom kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon, vielse og begravelse møter en mennesker som ikke er aktive medlemmer, dette gir mulighet til å la dem bli møtt og til å være med å prege deres tro. Likevel tror jeg at noe av utfordringen til Den norske kirke i dag er at en ikke helt får til å utnytte sitt potensial, slik at flere kommer til tro og blir aktive medlemmer av menigheten. Det er dette jeg ønsker å se nærmere på. Nettopp hvilke faktorer som skal til for at en menighet i den norske kirke skal oppleve vekst og utvikling, i form av at flere kommer til tro og blir aktive medlemmer i menigheten.

1.2 Bakgrunn for emnet

Menighetsutvikling er et begrep som kirker har blitt mer og mer bevisst på de siste årene. Tidligere kalte en det gjerne for vekkelse dersom en ønsket at kirka skulle oppleve vekst. Det er i de senere år at en har blitt mer bevisst, og arbeidet mer systematisk med utvikling av menigheter. Menighetsutvikling vil si at en hele tiden har fokus på sin identitet som kirke, og

---

¹ Geir Hansen, "Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling", *HPT* 1, (2003): s. 22

fokus på og bli bedre på å være kirke². Bibelen lærer oss at det bare er Gud som kan skape vekst (1.kor 3:5-6), likevel tror jeg det er noen faktorer som menigheten kan arbeide med for å bli bedre på å være det som Gud har satt oss til.

Når vi snakker om folkekirke mener vi den norske kirke som en kirke for hele folket. I Den norske kirke er det nemlig slik at det er et stort sprik mellom aktive medlemmer i hver enkelt menighet og det faktiske medlemstallet. Dette byr både på utfordringer og muligheter. I Norge har vi lenge hatt en statskirke. Den er nå blitt delt slik at kirken ikke lenger er styrt fra politiske organer. Nå er det kirken selv som har helt og fullt bestemmelsesrett over seg selv.

Menighetsutvikling i folkekirkene er et emne det fortsatt ikke er forsket så mye på. De siste årene har det likevel blitt gjort noen studier som også vil være relevant for min oppgave. Det er blant annet gjort et studium på Menighetsfakultetet i Oslo, hvor flere menigheter i Den norske kirke rundt om i landet har deltatt i et prosjekt for menighetsutvikling.

Det er også utviklet ulike verktøy som en kan bruke dersom en ønsker å jobbe med utvikling av menigheten sin. Jeg vil i denne oppgaven presentere fire ulike verktøy som er spesielt utviklet for Den norske kirke. Disse verktøyene har jeg valgt å ta med fordi de viser hvilke faktorer som kan være viktige for en menighet å arbeide med for å bidra til vekst. Jeg vil se nærmere på hva disse verktøyene sier om menighetsutvikling og hvilke faktorer de spesielt trekker frem i forbindelse med vekst og utvikling.

Et av disse verktøyene er utviklet av Det norske misjonsselskap. De har inngått et samarbeid med den norske kirke om nyplanting og utvikling av menigheter i Den norske kirke. De har ikke utviklet noe materialet, annet enn at de går inn som mentor og støttespiller i oppstartsfasen av en menighet. I tillegg bidrar de med oppfølging i form av nettverkssamlinger. Det er forsket noe på erfaringer noen av disse menighetene har gjort seg. Dette materialet vil være relevant for min oppgave. I tillegg har jeg valgt å se nærmere på en eksempelmenighet for å se hvilke erfaringer de har gjort seg i forbindelse med vekst og utvikling. Denne menigheten er en slik menighet som er med i NMS sitt menighetsutviklingsnettverk.

---

² Harald Hegstad, "Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre? Fem dimensjoner ved å være menighet", I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, (red. E. Birkeland, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget; Oslo, 2011), s. 10

1.3 Spørsmålet

I dette forskningsprosjektet prøver jeg å finne ut av hva en menighet kan gjøre for at flere ønsker å tilhøre menigheten. Jeg stiller derfor hovedspørsmålet: Hvilke faktorer er viktige for at en folkekirkemenighet kan oppleve vekst og utvikling? For å kunne gi et godt svar på dette spørsmålet har jeg også noen forskningsspørsmål som blir viktige i prosessen. De vil også prege oppgaven.

Forskningsspørsmål:

- Hva er menighetsutvikling?
- Hvilke faktorer bidrar til menighetsutvikling?
- Hva er det som skaper menighetstilhørighet?
- Hva bidrar til økt gudstjenestedeltakelse?

Det er et emne som det er mulig å si mye om, og skrive mange ulike oppgaver om. Likevel vil jeg i denne oppgaven konsentrere meg mest om menighetsutvikling som vekst i form av økte medlemstall. Derfor har jeg også valgt å ta med spørsmål i forhold til hva som bidrar til menighetstilhørighet og gudstjenestedeltakelse. Grunnen til det er at det som bidrar til å skape menighetstilhørighet også kan føre til vekst. På samme måte kan det som bidrar til at flere kommer på gudstjeneste også bidra til at en menighet opplever vekst. Vekst og utvikling kan også være på det åndelige planet, noe som er veldig viktig for en menighet å ha fokus på. Det ville også vært et spennende tema for et forskningsprosjekt, men jeg kommer ikke til å bruke tid på det i denne oppgaven. Jeg vil konsentrere meg om vekst i form av økt medlemstall og økt engasjement for menigheten. Likevel er det åndelige aspektet så stor del av kirken, at jeg kommer ikke til å komme helt utenom.

1.4 Definisjoner

Jeg vil her definere nærmere hovedbegrepene som jeg kommer til å bruke i denne oppgaven. Det er sentrale begreper som det er viktig at en har en felles forståelse av hva som menes med begrepene. Jeg vil også utdype noe nærmere hva jeg legger i ordene vekst og utvikling i denne sammenheng, i og med at dette er ord som brukes om ulike ting. Definisjonene vil også bli diskutert noe senere i oppgaven da det er noe ulikt definert i mitt materiale. Det er likevel disse definisjonene jeg kommer til å ta utgangspunkt i.

1.4.1 Menighetsutvikling

Det finnes flere definisjoner på menighetsutvikling. Jeg har valgt å ta utgangspunkt i Harald Hegstad sin definisjon for menighetsutvikling fra boka *Sammen i forandring*, som skal være en hjelp til å arbeide med utviklingsprosesser lokalt i menigheter. Han sier at:

”Menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være og gjør det den er kalt til å gjøre.”³ Menighetsutvikling vil si å utvikle menigheten til sitt fulle potensial. Det vil si at en har fokus på kirkas identitet, og søker etter å bli bedre og bedre på det å være kirke. Menighetsutvikling er ikke et punkt på sakslisten, eller et prosjekt over en liten periode. Menighetsutvikling er noe som preger menigheten hele tiden.

Hva vil det så si å være kirke? I følge Hegstad selv sier han at å være kirke handler om å være et fellesskap av mennesker som lever i Guds nærhet. Dette fellesskapet har Gud sendt til verden for å dele budskapet om Jesus, og omvende mennesker til tro.⁴ Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven, med en mer utfyllende redegjørelse.

1.4.2 Folkekirke

Siden 1814, da grunnloven ble skrevet, har vi hatt statskirke i Norge. 21. mai 2012 ble grunnloven endret. Stat og kirke ble delt, og Norge har ikke lenger en statsreligion. Den norske kirke er et eget trossamfunn som ikke lenger er styrt av staten, men som selv utnevner biskoper og proster.⁵ Den norske kirke sier om seg selv at den er en evangelisk-luthersk folkekirke.⁶ Hva vil det da si å være en folkekirke?

I halvårsskrift for praktisk teologi sin første utgivelse i 2003 skrev Lars Danbolt en artikkel om menighetsutvikling i folkekirken. Her diskuterer han blant annet biskop Per Juvkam sin bok *Folkekirken – Visjon og Virkelighet*. Selv om boka er skrevet når kirka hadde en annen vikelighet, og var en statskirke, kan den likevel si oss noe om begrepet folkekirke. Den norske kirke stiller nå på lik linje med frikirkene. Det er likevel den norske kirke som har den største medlemsmassen i prosent og måten en driver menighetene har ikke endret seg. Et sitat fra denne artikkelen som viser godt noe av folkekirkens potensial er; ”Den ser muligheter til å nå

---

³ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre? Fem dimensjoner ved å være menighet”, s. 10

⁴ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre? Fem dimensjoner ved å være menighet”, s. 9-14

⁵ Den norske kirke, ”Ny relasjon mellom stat og kirke”; Tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeordning/ny-relasjon-mellom-stat-og-kirke/>; besøkt 19. Oktober 2015

⁶ Den Norske kirke, ”Visjonsdokument”; <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/visjonsdokument/>; besøkt 19. Oktober 2015

hvert eneste menneske med noe av varmen fra evangeliet.”⁷ Gjennom de kirkelige handlingene som dåp, konfirmasjon, vielse og begravelse, møter en mennesker der de er i livene sine og får mulighet til å gi dem et bilde på hvem Gud er. Juvkam sier videre at; ”Det handler om at menighetens kjerne kommer til syne og blir tilgjengelig for folkekirken mennesker i den livssituasjon de til enhver tid befinner seg i”. Folkekirken er en kirke for folket som søker etter å gi mennesker en opplevelse av hvem Gud er.

1.4.3 Vekst og utvikling

Vekst og utvikling kan være mye forskjellig, og ordene blir preget av objektet det står til. Ifølge Det store norske leksikon er vekst mer enn ren volumøkning. Vekst er en kompleks serie av hendelser som foreløper etter et bestemt mønster.⁸ I menighetssammenheng kan vekst både handle om å vokse nærmere Gud, og bli bedre kjent med han. Da snakker vi ofte om åndelig vekst. Det kan også handle om vekst som at flere opplever en tilhørighet til menigheten. Altså vekst i menighetstilhørighet og gudstjenestedeltakelse. Det er dette jeg vil legge vekt på i min oppgave, fordi gudstjenesten er hovedaktiviteten i menigheten og dersom en ønsker å oppleve vekst i menigheten kan nettopp gudstjenestedeltakelse bidra til dette. Her vil jeg først og fremst forholde meg til vekst og utvikling som økning av mennesker som kommer til gudstjenesten, og mennesker som opplever at de hører til i menighetens fellesskap. Videre vil jeg forklare nærmere hva jeg legger i ordene menighetstilhørighet og gudstjenestedeltakelse.

1.4.4 Menighetstilhørighet

Menighetstilhørighet handler om opplevelsen av å høre til i en menighet. Det handler om eierskap og identitet. I Norge er det slik at alle dømte hører til hvert sitt sokn. Det er likevel ikke slik at tallet på alle dømte samsvarer med aktive gudstjenestedeltakere. Hva skal da til for at noen går fra og ikke føle tilhørighet til noe menighet, til å oppleve eierskap til en bestemt menighet? Det er noe av det jeg spør om i denne oppgaven. Hvilke faktorer skal til for at menigheter opplever at dette faktisk skjer. Tilhørighet er et vanskelig begrep, da det kan være veldig individuelt hva som gjør at hver enkelt opplever tilhørighet noe sted. For noen kan det være å bli sett, for andre kan det være å få lov til bare å være tilstede. Likevel tror jeg at vi kan finne noen fellesnevnerer for hva det er som gjør at flere kan oppleve at de har tilhørighet til et sted. Det vil jeg se nærmere på videre i oppgaven.

---

⁷ Lars Johan Danbolt, ”Menighetsutvikling i folkekirken”, *HPT* 1, (2003), s. 35

⁸ Store norske leksikon, ”Vekst”; tilgjengelig på <https://snl.no/.search?utf8=%E2%9C%93&query=vekst&x=0&y=0>; besøkt 17. Oktober 2015

1.4.5 Gudstjenestedeltakelse

Antallet mennesker på en gudstjeneste varierer i stor grad fra menighet til menighet og fra gudstjeneste til gudstjeneste. Helt spesielle gudstjenester som høytidsgudstjenester eller gudstjenester hvor en deler ut 4 års bok kan ha veldig høy deltakelse. Mens andre gudstjenester som midt i ferier, eller hvor det skjer andre ting i lokalsamfunnet, kan ha veldig liten deltakelse. Likevel kan en se at det finnes et fast antall menighetsmedlemmer som vanligvis går på gudstjenesten, som så klart kan variere noe. Når jeg her snakker om gudstjeneste deltakelse eller økt gudstjenestedeltakelse, mener jeg økning i denne faste og gjennomsnittlige gudstjenestedeltakelsen.

1.5 Struktur

I denne oppgaven kommer jeg først til å se nærmere på hva vi kan lære om menighetsutvikling, og hva som kan bidra til menighetstilhørighet. Dette vil jeg gjøre ved først å se på hva bibelen sier om dette temaet, for så å se nærmere på hva som er skrevet og forsket på om dette emnet. Deretter vil jeg si noe om metoden og fremgangsmåten jeg har valgt, som er kvalitativ metode og intervjuer av nøkkelpersoner i en bestemt menighet. Hvor jeg tilslutt analyserer materialet mitt, og legger frem mine funn og resultater. Jeg har valgt å legge stor vekt på intervjuene jeg har gjort og sammenligne dem med det som er blitt skrevet om og forsket på tidligere. Til slutt vil jeg drøfte mine funn i forhold til forskningen for så å gi en konklusjon.

KAPITTEL 2

PERSPEKTIVER PÅ MENIGHETSUTVIKLING FRA BIBELEN

Jeg vil starte med å rette fokuset mot den litteraturen som er grunnen til at jeg i det hele tatt kan snakke om menighetsutvikling, nemlig bibelen. I Bibelen finner vi ikke ordet menighetsutvikling. Men vi kan likevel finne tekster som kan lære oss noe om menighetsutvikling og hva som er viktig med å drive menighet. Jeg vil derfor se nærmere på hva bibelen sier om det å være kirke, og hva oppdraget til kirka går ut på.

2.1 Kirken

Første gang vi hører om ordet kirke er i Matteus 16, hvor Peter bekjenner at Jesus er Messias, og Jesus så innstifter kirken. ”Og jeg sier deg: Du er Peter, og på denne klippen skal jeg bygge min kirke, og dødsrikets porter skal ikke få makt over den.” (Matt 16:18) Her kan vi se at Jesus ønsker å bygge sin kirke på jorden ved hjelp av helt vanlige mennesker. Det greske ordet for kirke som er brukt i bibelen er ”Ekklesia”. Dette kan bety en forsamling, eller en samling av en bestemt gruppe mennesker. Dette betyr at når vi snakker om kirke er det ikke kirkebygget det handler om, men menneskene som tilhører kirken.

Bibelen lærer oss også at kirken er Kristi kropp; ”Alt la han under hans føtter, og ham, hodet over alle ting, ga han til kirken, som er Kristi kropp, fylt av ham som fyller alle ting.” (Ef 1:22-23) Gud sendte Jesus til verden slik at mennesket kunne bli frelst. ”For hvis du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud har oppreist ham fra de døde, da skal du bli frelst.” (Rom 10:9) På samme måte sender Gud kirken til verden slik at mennesker skal få et møte med Jesus (Joh 20:21). Kirken er altså alle dem som har fått del i Kristi kropp. Altså en samling av dem som bekjenner at Jesus er Herre. ”For med én Ånd ble vi alle døpt til å være én kropp, enten vi er jøder eller grekere, slaver eller frie, og alle fikk vi én Ånd å drikke.” (1. Kor 12:13) Her ser vi at kirkas identitet finner vi i Jesus. Å være en del av kirka handler om å være en del av Kristi kropp. Å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være handler altså om at menigheten ser seg selv som en del av Kristi kropp, og søker etter å bli bedre kjent med han. Hva sier bibelen videre om hva kirka er kalt til å gjøre? Hva er kirkas oppdrag?

2.2 Kirkas oppdrag

I Matteus kapittel 28 leser vi om at Jesus gir disiplene et oppdrag før han stiger opp til himmelen og forlater jorden.

Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende (Matt 28:18-20).

Her gir Jesus disiplene et oppdrag med to deler. Han ber dem om å gjøre alle folkeslag til disipler. Altså å nå ut til hele verden med budskapet om at Jesus er Herre. Oppdraget går ut på å døpe dem og å lære dem å holde alt det som Jesus har lært dem. Dette er også kirkas oppdrag til verden.

2.3 Dåp

Jesus har sagt at vi skal døpe, men hva er egentlig dåp? I dåpen får vi del i det nye livet i Kristus. Vi blir altså en del av Kristi kropp. Det er i dåpen vi blir innlemmet i Guds kirke og den lokale menigheten. Presten fra eksempelmenigheten sa dette om dåpen; ”i dåpen gir Gud oss det nye livet, som skal tas imot i tro.”⁹ Bibelen lærer oss at dåpens vann er nådens kilde, og at det er i dåpen vi får del i det nye livet. Det er vårt ansvar som kirke å døpe, men også å lære de dømte om tro og hva det kristne livet handler om, slik at de kan ta imot gaven som ble gitt i dåpen. Medlemstallet i kirka telles på antall dømte. Det vil altså si at dersom en er døpt i Den norske kirke er en også medlem av Den norske kirke. Ser en bare på tall og statistikk kan en si at dåpen er viktig for menighetsutvikling fordi en får en helt konkret vekst dersom en får flere dømte. Misjonsbefalingen viser oss at Jesus vil at vi skal døpe og lære slik at flere får del i det nye livet. De vil altså si at dåp er en viktig del av det å være menighet og det å drive menighetsutvikling.

Går vi så tilbake til definisjonen av menighetsutvikling, som jeg nevnte tidligere i oppgaven, ser vi at vi nå kan si noe om hva kirka er kalt til å være og kalt til å gjøre. Bibelen lærer oss at kirka er en samlingen av en gruppe mennesker som er døpt og tror at Jesus er Herre. Den er kalt til å dele budskapet til hele verden gjennom å døpe og lære. Dermed kan vi si at menighetsutvikling handler om å søke å bli bedre på dette hele tiden.

---

⁹ Informant 1

KAPITTEL 3

PERSPEKTIVER PÅ MENIGHETSUTVIKLING FRA FORSKNING OG MENIGHETSUTVIKLINGSVERKTØY

Her vil jeg presentere sentrale perspektiver på faktorer som kan bidra til vekst i en menighet ut i fra forskning. Jeg vil se på hva tidligere forskning sier om menighetsutvikling. Jeg vil også se nærmere på noen verktøy som er utarbeidet for å hjelpe menigheter til å bli bedre på hva de driver med. Her vil jeg legge vekt på hva de mener er viktige faktorer for at en menighet skal oppleve vekst. Jeg vil spesielt se på hva dette materialet lærer oss i forhold til menighetsutvikling, menighetstilhørighet og gudstjenestedeltakelse. Senere i oppgaven vil jeg drøfte dette sammen med mine funn fra min egen studie.

3.1 Perspektiver på menighetsutvikling fra forskning

3.1.1 Gudstjenestearbeid knyttet til menighetsutvikling

Første artikkel jeg vil se nærmere på handler om gudstjenestearbeid som menighetsutvikling. Geir Hansen viser oss i halvårsskrift for praktisk teologi, en virkelighet hvor tradisjonelle nattverdsgudstjenester har dalende oppslutning, og menigheter rundt om i landet opplever synkende gudstjenestedeltakelse.¹⁰ Han skriver om at det er ved de kirkelige handlingene og ved konserter og kulturarrangementer en kan se stor oppslutning i kirkene. Utenom dette blir bare kirkene tomme og tommere. Mange menigheter ser da potensialet i å bruke ressursene i dåpsopplæringen, diakonien og kulturformidlingen da det ser ut til å være måten å oppleve menighetsvekst på, mener Hansen. Likevel mener han at dette faktisk er med på å gjøre stikk motsatt av det en ønsker. En får ikke større oppslutning ved gudstjenestene ved å fokusere på andre ting, mener han.

I denne artikkelen skriver Hansen om nattverdens betydning for menigheten og menighetsfellesskapet, og han har et ønske om at nattverden kan bli et folkekirkelig sakrament på lik linje med dåpen. Hansen skriver at dåpen er en tradisjon som står sterkt i vårt samfunn, og som gjør at mange fortsatt kommer til kirka for å døpe barna sine. På samme måte kan nattverden være et skritt inn i menighetsfellesskapet. Jeg vil trekke frem noen

---

¹⁰Hansen, "Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling", s. 22

punkter fra artikkelen hvor han viser oss hvordan en kan hjelpe mennesker til å oppleve menighetstilhørighet, og at menighetens tradisjonelle nattverdsgudstjenester igjen kan vokse. Det som da følger er basert på hans egne synspunkter og drøftinger.

Hansen skriver at Folkekirken som vi kjenner den i dag legger vekt på kulturåpenhet og toleranse¹¹. Med det mener han at vi er en folkekirke med en stor åpen dør, men ingenting å invitere inn til. Vi mangler de gode lokale gudstjenestefellesskapene som kan gjøre at mennesker opplever gudstjenesten som inkluderende, og et godt sted å være.

Hansen hevder at ved å være så rause og tolerante mister vi på en måte folk ut bakkdøra. Med det mener han at det er vanskelig å forholde seg til noe en ikke helt vet hva er eller helt vet hvordan en skal gripe. Han mener derfor at en måte å unngå dette på er å skape gudstjenestegrupper som har som oppgave å planlegge og å gjennomføre menighetens gudstjeneste¹². Dette gjør at flere enn presten, organisten og kirketjener får eierskap til gudstjenesten, og kan være med å forme den til det beste for menigheten. Dersom dette skjer over tid, og at en også etter hvert involverer flere i dette arbeidet, kan det føre til at menigheter opplever vekst ved at flere får en tilhørighet til menigheten. Hansen sier også at for at dette skal kunne bli en god prosess er det viktig at menigheten gjør seg bevist på noen ting. Blant annet at en tenker over hvor en definerer folk. Han sier at det tidligere har vært vanlig fra en pietistisk tankegang å definere menighetens medlemmer som innenfor og utenfor menighetens kjerne. Dette gjør at en får en menighet preget av lukkede grupper som ikke inkluderer inn i fellesskapet, og virker mot sin hensikt

Hansen mener også at det er på tide å revurdere gudstjenestehåndboka slik at gudstjenesten blir en samhandling mellom alle aktørene, hvor alle er deltakere og ikke bare tilhørere. Denne artikkelen er skrevet for noen år siden. I 2012 kom det nemlig en ny gudstjenesteordning i Den norske kirke, hvor hver enkel menighet skal utarbeide sin egen lokale gudstjeneste¹³. Det er nå lagt større vekt på frihet, stedegengjøring og involvering av frivillige. Det betyr at hver menighet har mulighet, og ikke minst en unnskyldning, til å gjøre nettopp det Hansen skriver om i sin artikkel. Nemlig at flere kan bli involvert i gudstjenestearbeidet og at flere da får eierskap og tilhørighet til menigheten.

---

¹¹ Hansen, "Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling", s. 25

¹² Hansen, "Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling", s. 25

¹³ Den norske kirke, "Noe falt i god jord"; tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/noe-falt-i-god-jord/?id=1372984>; besøkt den 10. Desember 2015

Hansen trekker også frem perspektivet om at kirka skal være noe annerledes. Han mener at ved å involvere flere i gudstjenestearbeidet og fokusere på at den skal være et godt sted å være for fellesskapet vil en som menighet kunne være en motkultur til et ensidig individualistisk og materialistisk livsperspektiv.¹⁴ Ved å invitere inn til et fellesskap som allerede finnes, vil det være lettere å oppleve tilhørighet til menigheten. Men dersom en får eierskap til gudstjenesten ved at en selv blir involvert i arbeidet med gudstjenesten tror han at en i større grad vil oppleve tilhørighet til menigheten.

3.1.2 Menighetsutvikling eller menighetsplanting

Den neste artikkelen jeg vil se nærmere på handler om hva som er forskjellen på menighetsutvikling og det å plante en helt ny menighet. Olav Skjevesland skriver om dette temaet innenfor Den norske kirke i sin artikkel i Havårsskrift for praktisk teologi. Her diskuterer han hva som er tendensene i dagens samfunn og trekker spesielt frem de lutherske organisasjonenes utvikling til å bli egne forsamlinger med egen sakramentsforvaltning.

Skjevesland trekker frem territorialmenigheten som den ordningen vi har i dag i den norske kirke. Hvor kirkene er delt inn i sokn, prostier og bispedømmer og hvor hver enkelt menighet er stabsbetjente. Han stiller spørsmålsteget til hvordan denne ordningen kan fungere slik Paulus lærte oss om menigheter, at menigheten er Kristi kropp og hver enkelt har gaver som er gitt oss slik at hele kroppen skal fungere godt (1. kor 12). Han sier at:

Hvordan kan et stabsbetjent prestegjeld bli en menighet av ulike nådegaver – en menighet med bevissthet om at den har gaver, og som vil stille dem til disposisjon for oppbyggingen av det fellesskapet som er den sosiale konsekvens av evangeliet?¹⁵

Det er her spenningen mellom de tradisjonelle territorialmenighetene og de nye forsamlingsdanningene ligger, mener Skjevesland. Videre sier han at nye forsamlinger har blitt dannet ut ifra en oppfatning av at kirkene ikke lenger strekker til i forhold til hva en ønsker fra en menighet. Skjevesland kaller disse nye forsamlingene for; ”...en uklar mellomting mellom forening og frimenigheter.” Han sier at det er vanskelig å vite hvor en skal definere forsamlingene, da de er utspring fra organisasjoner i den norske kirke, men i praksis fungerer de som egne menigheter med egen sakramentsforvaltning.

I følge Skjevesland kan vi allerede på 1200-tallet finne registrerte sokn her i Norge. Kirken i et sokn var altså den kirken en søkte til og hvor en gav sin tiende. På midten av 1800-tallet

---

¹⁴ Hansen, ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”, s. 23

¹⁵ Olav Skjevesland, ”Menighetsutvikling eller menighetsplanting”, *HPT* 1, (2003): s. 40

kom de første bedehusene. Da var de nok en nødvendighet og lenge etterlengtet. Det var nemlig slik at i mange bygder kom bare presten noen få ganger i måneden sier Skjevesland. Dermed var det bedehusene og lekmannsorganisasjonene som betjente bygda til hverdags. På bedehusene var det møter og bibelgrupper av ulike slag, og dette bidro til at folk fikk påfyll i hverdagen. Skjevesland sier at det på denne tiden var lite aktivitet utenom gudstjenestene i kirkene. Etter hvert fikk en flere prester og arbeide i kirken vokste også frem. I dag ser vi en litt annen virkelighet. Kirkene har som regel en eller flere prester og flere ansatte. Det er også mange frivillige som deltar og en kan finne et aktivt menighetsliv i flere kirker, selv om det noen steder har stagnert. Skjevesland peker da på at utfordringen er nå hvordan en skal orientere seg i en ny virkelighet. Skal en plante helt nye menigheter dersom en ser at gudstjenestedeltakelsen går ned, eller skal en heller hjelpe til i eksisterende menigheter? Dette er et stort spørsmål som verken Skjevesland svarer på i sin artikkel, eller som jeg kommer til å finne svar på i løpet av oppgaven. Det jeg likevel vil drøfte videre i oppgaven er hvordan en kan orientere seg i en ny virkelighet og hvordan en kan la flere bli engasjert i et aktivt menighetsliv i kirka. Kan dette være noe som trosopplæringen bidrar til? Videre vil jeg se nærmere på trosopplæringens rolle i forbindelse med menighetsutvikling.

3.1.3 Kan trosopplæringen være drivhjulet i menigheten?

Dette spørsmålet stiller Heid Leganger-Krogstad i boken *Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter*, som er et forskningsprosjekt knyttet til Menighetsutviklingsvertøyet MUV, som jeg vil komme tilbake til senere. Heid Leganger-Krogstad skriver i denne artikkelen at trosopplæring kan regnes som menighetsutvikling. Med det mener hun at opplæringen er viktig for rekrutteringen til menigheten, for dersom den svikter vil menigheten nedbygges¹⁶. Tidligere var det skolen som stod for kristendomsopplæringen. Nå har den falt bort og kirken må selv ta ansvar for opplæringen. Hun skriver også at kirken som folkekirke har et ansvar i å drive kulturbyggende arbeid, slik at vi ivaretar den kristne kulturarven i landet vårt. For å kunne gjøre dette er det viktig med målsettinger både lokalt, men ikke minst nasjonalt sier Leganger-Frostad. På nasjonalt nivå må en ha en målsetting om opprettholdelse og videreutvikling av kristendommen i folket. Det er viktig at en gjør begge deler sier hun, og at de ikke hviler på hverandre, men at en strever med opplæring og opprettholdelse av kulturarven på begge plan samtidig¹⁷. På den måten kan en

---

¹⁶ Heid Leganger-Frostad, "Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?", *Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter* (red. E. Birkedal, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget; Oslo, 2012), s. 67

¹⁷ Leganger-frostad, "Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?", s. 68

klare å opprettholde noe av det som skolen gjorde tidligere. Videre viser hun at vi kan finne to sosiale former i kirken. Det ene er trosfellesskapet i kjernemenigheten, og det andre er folkekirken med alle sine dømte medlemmer. Dette gir oss utfordringer i trosopplæringen ved at en må finne ut hvordan en kan forene dem og om det i det hele tatt er mulig. To sosiale former er likevel ikke noe nytt begrep som en så etter at trosopplæringsreformen ble innført. Det er noe en kan se helt tilbake til de første kirkene.

Videre i artikkelen skriver Leganger-Krogstad om en dame som arbeidet i en belastet bydel i Detroit. Everist, som hun heter, anbefaler en strategi for menighetsarbeidet i kirka, der den oppsøker mennesker der de er, og fortolker teologien med deres språk og i samtale med deres verden.¹⁸ Hun mener at en må fokusere på det som fellesskapet kan få til i sammen, ved å nytte seg av evnene og kunnskapen som ligger i fellesskapet. Hun mener også at vi som fellesskap kan lære av hverandre, og at vi har behov for å lære av hverandre. Vi kommer alle med ulike styrker og kunnskap som noen andre kan ha nytte av. Hun sier at nettopp dette er det viktig at en løfter frem i menigheten. Fra Everist i Detroit kan vi lære at kirken må være tilstede i lokalsamfunnet slik at mennesker føler seg sett og ivaretatt, men også at de opplever at en kan finne tilhørighet i et fellesskap.

Tilbake til Leganger-Krogstad sier hun at trosopplæringen kan oppleves som enda en reform en skal utarbeide ved siden av det menighetsarbeidet en allerede driver. Det er likevel ikke slik det er tenkt å være. Leganger-Krogstad vil med sin artikkel oppfordre menigheter til å bruke trosopplæringen som selve drivhjulet i menighetsarbeidet. Her får en nemlig som menighet en del ting gratis. Hun sier: "Trosopplæringsreformen utfordrer menighetens helhetstenkning og organisasjonsutvikling på en måte som bidrar til at hele menigheten ser seg som lærende og utvikler et lærende fellesskap."¹⁹ I følge Leganger-Krogstad er trosopplæringen et slags verktøy som menigheter kan bruke til å gripe muligheten en har ved å nå ut til alle dømte. En vil kunne invitere inn mennesker som ikke er vant med å gå i kirka og bidra til trosopplæring på en god måte.

3.1.4 MUV

Menighetsfakultetet i Oslo utførte i perioden 2008-2011 et forskningsprosjekt ved navnet "Menighetsutvikling i folkekirken". Med dette prosjektet ønsket en å bidra med premisser og

---

¹⁸ Leganger-frostad, "Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?", s. 73

¹⁹ Leganger-frostad, "Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?", s. 76

metoder for menighetsutvikling i en folkekirkelig kontekst.²⁰ Intensjonen med prosjektet var å utvikle et verktøy som kunne bidra til en utviklingsprosess i menigheter. For å kunne gjøre dette fikk de noen menigheter rundt om i landet til å reflektere over hva de drev med og foreta en analyse av menigheten. Deretter så en hvordan dette hadde hjulpet menigheter til å starte en utviklingsprosess videre. Det er blitt utarbeidet en bok som heter *Sammen i forandring*, som kan leses og brukes i menigheter for å reflektere over sin egen virksomhet og hvordan en ønsker å drive menigheten videre. Her vil jeg presentere noen av artiklene fra boka som jeg ser som relevante for min oppgave.

3.1.4.1 Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?

I boken finner vi en artikkel som sier oss noe om hva menighetsutvikling handler om. Harald Hegstad starter med å gi en oversikt over fem dimensjoner ved det å være menighet. Her gir han et tydelig bilde på hva det vil si å være kirke og hva kirken er sendt av Gud til å gjøre i verden. Han sier at en kirke er fellesskapet som lever i guds nærhet. Her referer han til Matteusevangeliet hvor det står; ”For hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt i blant dem”. (Matt 18:20) Han sier videre at det å være kirke handler om å være. Om å være et fellesskap av troende som søker Gud. Uavhengig av hvor mange en er, eller hvor en hører til, så vil en kalle det for kirke. Selv om en oppholder seg i en gymsal, domkirke eller på en søppelhaug. Det er fellesskapet som betyr noe, mener han. Dette fellesskapet har også fått et oppdrag. Hegstad skriver at menighetsarbeid handler om det oppdraget Gud har gitt oss. Han sier: ”Det hjelper ikke om det vi gjør, fortøner seg som en suksess, hvis det ikke bidrar til å utføre det oppdraget Gud har gitt oss.”²¹ Med dette mener han at kirken er til for at andre mennesker skal få høre om frelsesbudskapet. Det er Gud som sender kirken til verden slik at flere skal få høre om han. Hegstad definerer menighetsutvikling slik: ”Menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og gjøre det den er kalt til å gjøre.”²² I sin artikkel skriver Hegstad om fem dimensjoner ved det å være kirke.

Den første dimensjonen er ved tro. Kirken har noe med Gud å gjøre. Det er først og fremst troen på Gud som er grunnlaget for kirkens virksomhet²³. Uten tro hadde det ikke vært noen kirke. Hegstad sier om troen at; ”Tro er å forsøke å se seg selv som del av det Gud fortsatt

---

²⁰ Harald Hegstad, ”Menighetsutvikling i folkekirken. Grunnlag og formål”, I: *Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter*, (red. E. Birkedal, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget, Oslo: 2012), s. 3

²¹ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 9

²² Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 10

²³ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 13

gjør.”²⁴ Troen og troslivet må være en del av hele menigheten og hele menighetsarbeidet. Det er viktig å huske på at gudstroen må få prege alle deler av menigheten. Det er ikke slik at dersom menigheten driver en kafé, eller et etterskole tilbud så er det ikke så viktig med trosinnholdet. Men også her må gudstroen få integreres og leve slik at mennesker får merke at kirken faktisk har med Gud å gjøre. Hegstad sier om troen i forhold til menighetsutvikling at;

En menighetsutvikling som innebærer at kirken blir mer det den er kalt til å være, innebærer derfor at man tenker gjennom hva troen på Gud betyr for hele menighetens liv (...) Det betyr at vi må se menighetens samlede virksomhet, dens målsettinger og visjoner, i lys av gudstroen.²⁵

Den andre dimensjonen som Hegstad nevner i forbindelse med det å være kirke er at kirken er i verden. Han sier at Kirken ikke kan forstås uavhengig av verden fordi Gud er hele verdens Gud.²⁶ I tillegg sier han at kirken lever i verden og er en del av verden. Det som skjer i verden har betydning for kirken og kirken har et ansvar i verden, mener han. Den blir preget av kulturen og menneskene rundt der den befinner seg og kan ikke isolere seg fra det. Gud har sendt kirken til verden for å fullføre Guds misjon om at alle må bli frelst. På den måten er kirken Guds redskap i verden til å fullføre det han har startet. Viktige spørsmål som Hegstad reiser er hvordan vi som kirke kan ta sendelsen på alvor, og hva da kirken skal gjøre når den er sendt til verden?²⁷ Hegstad svarer at vi må se på Jesus og lære av det han gjorde. Slik som han var skal også vi møte verden og være i verden. Kirken vitner om Guds frelse gjennom sine handlinger.²⁸

Den tredje dimensjonen som Hegstad trekker frem med det å være kirke, er at kirken er i fellesskap. Den er både et fellesskap i seg selv, men består også av ulike fellesskap. Han sier at som mennesker er vi skapt til å være i fellesskap, det vil si at fellesskap er viktig for oss også utenfor kirken. Fellesskap er ikke noe som bare knyttes opp mot kirken. Han sier at det å være kirke handler om å være i fellesskap nettopp fordi sentrum av kirken er et fellesskap. Med det mener Hegstad at Gud selv er i fellesskap som en treenig Gud. Treenigheten er et

---

²⁴ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 13

²⁵ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 11

²⁶ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 14

²⁷ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 15

²⁸ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 15

fellesskap mellom Faderen, Sønnen og Ånden. Hegstad mener at fellesskapet er nødvendig for at kirken skal kunne utføre sitt oppdrag og gjøre det den er sendt til.²⁹

Den fjerde dimensjonen ved det å være kirke er med deltakelse, sier Hegstad. Å være kirke handler om å være deltaker i et fellesskap som deler samme oppdrag, sier han. Det handler om at en ikke bare er medlem, men faktisk deltaker. Med det mener han at jo flere oppgaver en har jo bedre deltaker er en. Det handler om at fellesskapet i kirken har behov for alle deltakernes evner, og at deltakerne er avhengig av hverandre slik at det er viktig å jobbe for at deltakerne har det fint, sier Hegstad. Ingen oppgaver er større eller viktigere enn andre. Videre sier han at det er viktig å legge til rette for at alle mennesker kan være deltaker uansett hva som kan hindre deltakelse i form av fysiske hindrer eller sosiale hindrer. Alle er like viktige og alle må bli sett med deres behov.

De femte og siste dimensjonen som Hegstad nevner med det å være kirke er å være i bevegelse. Som kirke er vi ikke kalt til å finne vår komfortsone og bli der. Vi er kalt til hele tiden å være i bevegelser. Han mener at vi hele tiden må jobbe for å bli bedre i det vi er og bedre til det vi gjør. Det er også slik at verden rundt oss endrer seg og utvikler seg stadig vekk, og som mennesker er vi selv også i endring. Han mener at for noen kan troen være noe stabilt og trygt å holde fast på i vanskelige tider, også når alt skifter. Samtidig kan Bibelen fortelle oss at Gud ønsker å forandre³⁰. Hegstad sier at Gud ønsker å forandre det som ikke er godt, slik som ondskap og urettferdighet. Videre sier han at: ”Kirkens oppgave er å engasjere seg i den type endring som Gud ønsker, for det gode og mot det onde.”³¹ Det er Gud som kaller oss til bevegelse og å være i stadig endring til det bedre. Vi skal hele tiden som kirke søke etter de menneskene vi ennå ikke har fått delt budskapet med.

3.1.4.2 Gudstjeneste utvikling er menighetsutvikling

Videre i boken *Sammen i forandring* finner vi en artikkel av Sindre Eide. Han presenterer gudstjenesten som menighetens hjertesak. Eide skriver om hva bibelen lærer oss om gudstjenesten, at for de første kristne var det en selvfølge å holde sammen og minnes han som hadde steget opp til himmelen. Eide forteller at de første kristne kom sammen på tempelplassen, og etter hvert kom de også sammen i hjemmene hvor de delte guds ord og

---

²⁹ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 19

³⁰ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 25

³¹ Hegstad, ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?”, s. 25

feiret nattverd sammen.³² Søndagen ble så menighetens faste gudstjeneste dag. Grunnen til at det var nettopp denne dagen som ble valgt, var fordi søndagen er første dagen i uken og Jesu oppstandelsesdag, sier Eide. På den måten ble det påskedag hver søndag, og en fin dag å minnes Jesu gjerninger på. Eide skriver at; ”Når vi sier at gudstjenesten er menighetens hjerte, holder vi sammen både hva kirken er og hva kirken gjør.”³³ Med det mener han at alt henger sammen i gudstjenesten. Guds hjerte gleder seg over at mennesker kommer sammen og ønsker å komme nærmere Gud. Menneskers hjerter gleder seg over Guds gode gaver, for så å banke for vår neste og hele Guds skaperverk når vi blir sendt ut til verden. Eide viser at gudstjenesten er sentrum i menigheten, den er menighetens pulserende hjerte. Han holder fast på at det må være en hovedgudstjeneste som normalt feires hver søndag, og denne skal være for alle. Det er viktig at alle aldersgrupper er representert og føler seg ivaretatt, sier han. Selv om det er utfordrende er det viktig at alle typer mennesker fra alle aldersgrupper skal kjenne seg hjemme i hovedgudstjenesten til en menighet, forklarer Eide. Det er da den får sin virkelige betydning og blir menighetens pulserende hjerte. Eide sier at den også skal være ”...et sted som gir påfyll til både hverdag og helg.”³⁴ Gudstjenestene må oppleves relevant for folk, og gi trøst, oppbyggelse og glede, mener han. Den skal berøre det levde livet, viss ikke den gjør det sier Eide, så har den hjertefeil. Det er viktig at menigheten opplever at de eier gudstjenesten, at den er deres. Derfor trekker Eide frem involvering som høyst nødvendig for at menigheten skal få eierskap til Gudstjenesten, og at det ikke bare blir prestens gudstjeneste. ”Slik kan medeierskap i gudstjenesten styrkes for alle som er i kirken og gi en opplevelse av at gudstjenesten ikke er for oss, men med oss.”³⁵

Tilslutt skriver Eide om stedegengjøring av gudstjenesten. Å ta med kulturelle uttrykk, eller lokale ting inn i gudstjenesten gjør at folk kjenner ting igjen, mener han. Han forklarer at det gir trygghet, og skaper et spenningsfylt og fruktbart møte mellom evangeliet og stedet når det blir preget av det kristne budskapet. Mennesker skal kjenne at både dem selv og stedet de kommer fra blir tatt på alvor. Eide mener at det som opptar menneskers hjerte opptar også Guds hjerte, og dette må få prege gudstjenesten.

---

³² Sindre Eide, ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, (red. E. Birkeland, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget; Oslo, 2011), s. 102

³³ Eide, ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, s. 103

³⁴ Eide, ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, s. 107

³⁵ Eide, ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, s. 110

3.1.4.3 Kirken som ramme for folks livstolkning

I boken *Sammen i forandring*, utarbeidet etter MUV prosjektet finner vi også en artikkel skrevet av Bent Reidar Eriksen, hvor han tar for seg de kirkelige handlingene og viser oss at kirken er som en ramme for folks livstolkning. En fin ramme rundt livet. Han sier at den kan bety noe for folk uansett hvor en er i livet, om en har behov for trøst eller å feire. Eriksen skriver om dobbelheten med det å være folkekirke. At en både skal være åpen, inkluderende og raus. Men samtidig et trosfellesskap som er tydelig på hva en tror på. Eriksen er spesielt opptatt av hvordan en kan finne en god balanse mellom bredde og tydelighet, og samtidig se en folkekirke som vokser.³⁶ Kirkens tradisjon står sterkt i samfunnet vårt, og folk kommer enda strømmende til kirken på festdager og spesielle markeringer. Likevel mener Eriksen at om vi ser rundt om i landet vårt blir det bare færre og færre faste kirkegjengere. Det er likevel slik at statistikken lurer oss litt fordi det er fortsatt mange som velger å døpe og kommer i kirkene med store familier. Dermed viser ikke statistikken den store nedgangen, selv om kirkene opplever det. Eriksen skriver at det er behov for en endring slik også samfunnet har endret seg. Vi må tenke slik som Paulus, å være greker for grekere og jøde for jøder.³⁷ Eriksen mener at vi må tenke nytt i forbindelse med merkedager som kanskje har falt litt bort. Slik at det brede folkelige og det kristne budskapet kan kombineres.³⁸ Noe av det en har mistet ved at samfunnet har blitt mer og mer sekulært, er at troen ikke lenger formidles i samme grad i hjemmene og lever som en del av hverdagen, slik det i stor grad gjorde før, forklarer Eriksen. Derfor er det viktig at vi som kirke kan hjelpe til å legge til rette for at det kan bli naturlig for familier å be bordbønn og aftensbønn, og gi dem redskaper til at trosformidlingen igjen kan få prege hjemmets trygge atmosfære.

Videre skriver Eriksen at Symboler ofte blir brukt for å tydeliggjøre kirkens tro, og vi kan si at symboler er broen mellom Gud og oss. Det gir oss et bilde på det hellige, det som er annerledes. Eriksen sier at bruken av symboler har i seg både åpenhets- og tydelighetsperspektivet.³⁹ Det vil si at symboler eller symbolske handlinger er en god måte å la folk møte kirken på. Han sier at kirkelige handlinger står sterkt i vår kultur som tradisjon. De blir på en måte nøkler til en positiv forståelse av det allmennreligiøse.⁴⁰ Det betyr at de kirkelige handlingene gir oss mulighet til å møte mennesker der de er, og la dem få oppleve

---

³⁶ Bent Reidar Eriksen, "Åpenhet og tydelighet", I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, (red. E. Birkeland, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget, Oslo, 2011)s. 150

³⁷ *Bibelen*, 1 kor 9,20-21

³⁸ Eriksen, "Åpenhet og tydelighet", s. 152

³⁹ Eriksen, "Åpenhet og tydelighet", s. 154

⁴⁰ Eriksen, "Åpenhet og tydelighet", s. 154

seg møtt. Å gi dem en ramme rundt livet kan vise dem at kirken er tilstede for dem uansett hva som måtte hende dem av velsignelser og sorger, og gir dem et rom hvor de kan undre seg over det uforståelige og bli møtt med raushet for hvem de er. De kirkelige handlingene viser at mennesker har behov for kirken og det fellesskapet.

3.1.4.4 En smørbrødtype fra sjømannskirka.

I boka *Sammen i forandring* har Hallvard Olavson Mosdøl skrevet en artikkel med erfaringer fra sjømannskirka rundt om i verden. Her har flere sjømannsprester bidratt med sine tanker og erfaringer fra sjømannskirkas arbeidsmodell, som de mener kan inspirere norske menigheter⁴¹. Mosdøl har sett på hva sjømannsprestene selv har tatt med seg hjem til Norge av erfaringer og faktorer som de mener kan være viktig for at en menighet skal oppleve suksess i Norge. Han har trukket frem syv faktorer spesielt som hans informanter trekker frem.

Den første er viktigheten av å lytte. Her trekker han frem viktigheten av å lytte til menneskene som kommer, og deres språk og koder, slik at folk opplever seg møtt der de er. Den ene informanten trekker spesielt frem det han kaller for ”oppsøkende sjelesorg”. Med det mener han at det handler om å være til stede for folk utenom kirkerommet. Å være synlig der de er slik at folk opplever at presten er tilgjengelig og ønsker å ha noe med dem å gjøre.⁴² Mosdøl trekker også frem dette med kontekst. Lytte til hva mennesker er opptatt av for å kunne gjøre evangeliet relevant for folk.

Den andre faktoren som Mosdøl trekker frem handler om det diakonale perspektivet. Informantene er opptatt av at det diakonale sitter i ryggmargen på kirken slik at det preger hele menigheten.⁴³ De har sett at handlinger ofte sier mye mer enn bare ord. Det er handlingene folk legger merke til. De er også opptatt av å se hva menigheten har behov for og hva som trengs i nærmiljøet. Hvor kan vi som kirke bety noe for folk? De trekker inn babysang der det finnes mange barnefamilier, eller en kan stille med kaffe der morgenpendlerne møtes. Den ene informanten sier det slik: ”Det handler om å utvikle en kreativ holdning til hvordan kirken kan bidra i lokalmiljøet.”⁴⁴

---

⁴¹ Hallvard Olavson Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrødtype fra Sjømannskirken”, I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, (red. E. Birkeland, H. Hegstad og T.S. Lannem; IKO-Forlaget; Oslo, 2011) s. 138

⁴² Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrødtype fra Sjømannskirken”, s. 139

⁴³ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrødtype fra Sjømannskirken”, s. 140

⁴⁴ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrødtype fra Sjømannskirken”, s. 141

Den tredje faktoren som Mosdøl trekker frem er åpenhet for impulser utenifra. Her trekker han frem at informantene selv så at erfaringen med et utenlandsopphold hadde mye å si for hvordan de ser på omgivelsene rundt og på menigheten sin. En blir tvunget til å lese bibeltekstene inn i nye kontekster som gjør at en får nye blikk også på det en leser⁴⁵. Det gjør også at en ser på sin egen arv med nye øyne, og at en blir bevisst på at andre kan tenke annerledes enn en selv, eller har en annen virkelighetsoppfatning. Dette gjør at en blir åpen for å tenke nytt og annerledes, sier Mosdøl. I tillegg kan en se med kritiske øyne på sin egen kultur og setting. Mosdøl mener at dette er viktig for å være bevisst på hva en tar inn i menigheten, og hva en ikke tar inn.

Den fjerde faktoren som Mosdøl trekker frem er gjestfrihet. Det handler om at kirka skal være raus og åpen. Her trekker informantene spesielt frem kirkecaffien som en viktig del av det menighetsbyggende arbeidet. Mat og uformell setting er veldig inkluderende, og gjør at folk føler seg velkommen. De fremhever også måltidets plass i kirka sin spiritualitet. De viser at nattverd og kirkecaffé binder sammen himmel og jord på et vis.⁴⁶ Det er godt å få kjenne det på hele kroppen hva evangeliet handler om i nattverden. Men også å ønskes velkommen med flere sanser. De trekker også frem kirkebygget som kan oppleves som åpent og inkluderende i seg selv. Det er både rom for fellesskap og stillhet. Også er det viktig at en blir ønsket velkommen til gudstjenesten. Det skal være rom for hele livet i et kirkebygg, sier Mosdøl. Både hjemmekoselig og utradisjonelt, men også staslig og rom for høytid og fest. En av informantene legger vekt på at gjestfrihet må erfares og gjøres i praksis.⁴⁷

Den femte faktoren handler om stammekultur eller identitet. Mosdøl opplever alle sine informanter som stolte av sjømannskirka og tradisjonen de da er en del av. Mosdøl trekker frem viktigheten av å være en del av noe større, og det å ha eierskap til kirka. Det er da viktig at hvert enkelt menighetsmedlem kjenner eierskap til visjoner og planer både fra nasjonalt og lokalt plan.⁴⁸

Den sjettede faktoren handler om å ha fokus på sentrum. Her trekker informantene frem viktigheten av ikke å miste fokus på sentrum også i den offentlige debatten. De mener at det kan bli for mye fokus på hva hver prest mener om homofili og andre saker. I stedet for å forkynne evangeliet og være opptatt av det som samler. Den ene informanten sier det slik:

---

⁴⁵ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulvercaffé og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 141

⁴⁶ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulvercaffé og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 143

⁴⁷ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulvercaffé og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 143

⁴⁸ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulvercaffé og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 144

Jeg tror djevelen fryder seg over at vi bruker så mye tid på dette. Tenk alt skriften sier om Mammon! Hvor er Herrens tjenere i den saken? Kristne hjem er ofte preget av overdådig velstand. Vi bor i en kultur der alle dyrker Mammon, men den stakkar som har kommet til å elske sin bror litt for bokstavelig, han er ute å kjøre.⁴⁹

De fleste informantene er opptatt av kirken ikke skal bruke så mye tid på indrekirkelige saker, men heller holde fokuset på å være lys og salt i verden.⁵⁰ De mener at vi mister noe av det viktige ved å være kirke dersom en bare har fokus innover. Det viktigste vi kan gjøre som kirke er å ha fokus på hva de vi ønsker å nå er opptatt at.

Den siste faktoren som Mosdøl trekker frem er frivillighetskulturen. Flere informanter trekker frem dette med involvering i gudstjenesten, og understreker at menigheter må arbeide mot å ha en kultur der staben betjener menigheten. Flere må få eierskap til menigheten og gudstjenesten spesielt. Å gi folk oppgaver kan bli en vei inn i menighetsfellesskapet for mange, mener han.⁵¹

3.2 Perspektiver på menighetsutvikling fra ulike verktøy

Det er blitt utarbeidet ulike verktøy for å kunne hjelpe menigheter til selv å gjøre endringer som kan bidra til utvikling av menigheten. Jeg vil videre presentere noen slike verktøy som er utarbeidet for menigheter i den norske kirke. Jeg vil spesielt fokusere på hva disse verktøyene sier om menighetsutvikling, og hvilke faktorer de legger vekt på som viktige for at en menighet skal oppleve vekst og utvikling. Det er noe ulikt hva jeg har funnet av materialet på verktøyene, dermed vil det også gi noe ulik fremstilling. Likevel vil fokuset være hva de kan lære oss om menighetsutvikling.

3.2.1 FOKUS

Fokus er et menighetsutviklingsverktøy som er utarbeidet ved senter for menighetsutvikling på Misjonshøgskolen. Det er et kurs som går over to dager hvor en går gjennom ulike temaer sammen med medarbeidere i ens lokale menighet for å se på hva en kan gjøre annerledes, eller hvor en kan gjøre endringer i lokalmenigheten. Kurset har fokus på mulighetene som ligger i å skape vekst og utvikling i den lokale menigheten. Kurset består av både undervisning, samtaler, gruppearbeid og egenrefleksjon⁵².

---

⁴⁹ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 145

⁵⁰ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 145

⁵¹ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 146

⁵² Senter for menighetsutvikling, *FOKUS – Muligheter i lokalmenigheten*, Kurshefte, MHS, s. 2

Dette kurset argumenterer for at det er viktig å være bevisst på hva en er som kirke og hvor en har fokuset hele tiden. Å være bevisst på sin egen identitet som kirke er viktig for å kunne bli bedre på det en gjør. Det er viktig med konkrete mål for menigheten og hele tiden å arbeide utadrettet. Dette er noe av det dette verktøyet legger vekt på⁵³.

Menighetsutvikling i denne sammenheng blir da å gå igjennom hva en driver med som menighet og revurdere hvor en har fokuset sitt som menighet og som stab. Kurset bidrar til oppfriskning og motivasjon i lokalmenigheten, og hjelper dem til å holde fokuset på sine mål.

3.2.2 NAMU

NAMU står for naturlig menighetsutvikling, eller naturlig kirkevekst. Det er et redskap for menigheter som ønsker å videreutvikle menigheten sin. Det er en bok utgitt for første gang i 1996, og etter det har den blitt utgitt på mange forskjellige språk. Boken viser funn fra en empirisk undersøkelse gjort av Christian A. Schwarz og Christoph Schalk på 1000 menigheter i 32 land. Etter undersøkelsen har de kommet frem til at selv om en menighet opplever vekst, betyr ikke det nødvendigvis at det er en menighet med god kvalitet. Boka gjør rede for det de mener er åtte tegn på god kvalitet i en menighet, som også bidrar til menighetsutvikling. De mener at menighetsutvikling handler om å gjenoppdage de verktøyene som Gud har gitt oss for å bygge menighet⁵⁴. De åtte tegnene som de har kommet frem til er utrustende lederskap, nådegavebaserte tjenester, engasjert trosliv, funksjonelle strukturer, inspirerende gudstjenester, livsnære grupper, behovsorientert evangelisering og varme relasjoner. Jeg vil videre presenter noen viktige funn fra undersøkelsen, og trekke frem viktige faktorer fra noen av kvalitetene som de presenterer da oppgaven ikke gir rom for å gå igjennom alle.

En av kvalitetene som boka trekker frem er utrustende lederskap. Her snakker de om et lederskap som utrunder andre kristne til tjeneste. Det vil si et lederskap som utrunder menighetsmedlemmene til videre å utruste andre. Vi kan også kalle dette for disippelgjøring. Hvor lederne i menigheten utrunder en gruppe mennesker som igjen utrunder en gruppe mennesker med det en har lært. ”Menigheten blir satt i bevegelse ved at Guds energi blir frigjort, ikke ved menneskelig strev og press”.⁵⁵ Med det mener de at alt ansvaret for at en menighet vokser ikke bare skal ligge på en person. I bunn og grunn er det faktisk Gud som skaper vekst, så ved å disippelgjøre mennesker til tjeneste vil Guds energi bli frigjort slik at det faktisk er han som driver menigheten. Et veldig overraskende funn i undersøkelsen var at

---

⁵³ Senter for menighetsutvikling, *FOKUS – Muligheter i lokalmenigheten*.

⁵⁴ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 6

⁵⁵ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 23

menigheter som opplevde seg selv om tradisjonsbundet hadde minkende medlemstall og lav kvalitet. For å unngå at menigheten blir tradisjonell tilstivet fant en ut at det var viktig å utvikle strukturer som gjør det mulig å multiplisere tjenestene i menigheten. Altså at ledere ikke bare leder seg selv, men at de også kan utvikle nye ledere.⁵⁶ På den måten klarer en hele tiden å utvikle strukturene til det bedre, og ikke bli bundet av dem. En godt fungerende menighet er alltid i endring, og stadig på jakt etter nye ledere.

Videre trekker de frem det de kaller for nådegavebaserte tjenester. Med dette mener de at Gud har gitt hver enkelt en gave eller evne som har sin plass i menigheten. Dermed kan en finne mennesker som passer til ulike oppgaver i en menighet, fordi Gud har utrustet dem med evner til å gjøre nettopp det. På den måten mener de at det blir åndens verk, og dermed blir ikke kvaliteten på menigheten avhengig av menneskers prestasjoner. I undersøkelsen til NAMU finner de en stor sammenheng mellom oppgavene som nådegavebasert og livsglede. En ser at det gir mennesker overskudd både privat og i menigheten, fordi en har oppgaver som en mestrer og som ikke krever mer enn det en har å gi. Dette gir også rom for at ånden kan virke i menigheten og utrette uvanlige ting, fordi det ikke faller på enkelt menneskers verk. For at en menighet skal kunne fungere på denne måten er det viktig at menighetsmedlemmene blir bevisste på sin nådegave. Det er dermed avhengig av god undervisning om emnet. I tillegg må en som menighet klare å se hvem som er utrustet for ulike nådegavene.

Et annet tegn på god kvalitet i en menighet ifølge NAMU er inspirerende gudstjeneste. Her ser en at dersom menighetsmedlemmene opplever gudstjenestene som inspirerende og relevant for dem, ønsker de å komme tilbake. I følge NAMU er det dette som tydeligst skiller voksende menigheter fra dem som er i stagnasjon eller tilbakegang.⁵⁷ Det er menighetsmedlemmenes opplevelse av gudstjenesten som er viktig. Ikke om stilen er liturgisk eller fri. Det handler ikke om hvordan en utformer gudstjenesten eller om en legger til rette spesielt for ikke kristne. Det de ser som betyr noe i forhold til vekst, er om de som kommer opplever gudstjenesten som inspirerende for dem. Dermed ser en at dersom menigheten klarer å oppnå en gudstjeneste som mennesker opplever som inspirerende, så kommer mennesker nesten dit av seg selv.

En annen viktig faktor som denne undersøkelsen viser er betydningen av livsnære grupper. Livsnære grupper vil si små fellesskap hvor en kan dele personlige problemer og snakke om

---

⁵⁶ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 28

⁵⁷ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 30

sitt eget trosliv. Det handler også om å få påfyll i kristenlivet i form av samtaler rundt bibeltekster. Det er et sted hvor en kan lære å anvende budskapet fra bibeltekster i dagliglivet, og å lære å tjene andre med sine åndelige gaver.⁵⁸ For at en menighet skal oppleve vekst viste undersøkelsen at det er viktig å ha fokus på å fremme multiplikasjon av grupper ved å dele dem. Dette prinsippet har en tosidighet. Dersom en er opptatt av å dele gruppene vil en naturlig få flere med seg i smågrupper og forhåpentligvis vokse som menighet. Likevel kan deling gjøre noe med tilliten i gruppa, slik at den ikke lenger blir livsnær. Hva blir da viktigst å prioritere? Jeg vil også komme noe tilbake til dette, da smågrupper er noe eksempelmenigheten har arbeidet en del med og ikke lykkes. Namu sier videre at jo større menigheten er, jo mer avgjørende er det å prioritere små grupper i en menighet. Dette kan ha noe med at mennesker har behov for å bli sett og hørt. Dette er det lettere å utføre i små fellesskap enn i et stort fellesskap hvor en fort kan falle litt imellom.

Det siste tegnet på kvalitet som boka trekker frem er varme relasjoner. Å praktisere kjærlighet er noe Jesus selv har lært oss. "Han svarte: 'du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand.' Dette er det største og første Budet. Men det andre er like stort: 'Du skal elske din neste som deg selv.' På disse to budene hviler hele loven og profetene." (Matt 22:36-40) I boka skriver de at mennesker ønsker å bli sett og satt pris på. De viser at kjærlighet i praksis har en guddommelig tiltrekningskraft som kan oppleves mye mer effektiv enn evangelisering. Mennesker ønsker ikke bare å høre om kjærlighet, for det preller bare av. Men dersom kjærligheten blir erfart i praksis vil den sette seg i hjerte.⁵⁹ Undersøkelsen til NAMU viste at det var stor sammenheng mellom menighetens evne til å vise kjærlighet og varig potensial for vekst. Boka trekker frem at gjestfrihet og medarbeidernes evne til å ta seg av problemene til hverandre og menigheten, er viktige indikatorer på at en menighet er opptatt av varme relasjoner.

Disse kvalitetene er alle basert på en undersøkelse som ble gjort av en gruppe menigheter for en del år siden. Det er mye som kan ha endret seg fra den gang undersøkelsen ble gjort, og det kan variere fra menighet til menighet. Likevel tror jeg at dette kan gi en viss pekepinne på hva menighetsutvikling handler om, og hvilke faktorer som spiller inn for at en menighet skal oppleve vekst.

---

⁵⁸ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 32

⁵⁹ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 36

3.2.3 NMS NETTVERKET

Det norske misjonselskap er en misjonsorganisasjon som har arbeid i flere land. NMS har også et ønske om å være med å bidra til misjon i Norge. Dermed innledet de et samarbeid med den norske kirke, for å kunne hjelpe menigheter til å nå ut med evangeliet til enda flere. Dette samarbeidet går ut på at NMS går inn og hjelper til med veiledning der en ser behovet for å plante en ny menighet. Dette kan enten være i områder hvor en har fått en ny bydel etter stor byggevirkosomhet, eller det kan være i forbindelse med at statskirkemenigheter ser et synkende medlemstall. Dette er også et nettverk som har årlige nettverkssamlinger for motivasjon til videreutvikling av menigheter. Noen av de prosjektene som NMS blant annet har vært med og bidratt inn i, var da en plantet Bærland menighet på Ålgård, og ByMenigheten i Sandnes

3.2.3.1 Erfaringer fra menighetene

På Ålgård er det en gammel kirke hvor en tidligere hadde en tradisjonell menighet med noe høy snittalder. Det var flere småbarnsfamilier som prøvde å engasjere seg, uten hell. Det var vanskelig å ta med barna på gudstjenesten, og de opplevde det utfordrende å engasjere seg. Etter hvert kom NMS på banen og det ble arbeidet med å finne en god løsning ved hjelp av arbeidsgrupper. Videre ble det da opprettet en egen familiemenighet på ungdomsskolen på Ålgård. Her var det mer tilrettelagt for småbarnsfamilier. De hadde også en annerledes form på gudstjenesten som mange opplevde som tiltalende. Sendere ble det også opprettet en ungdomsmenighet på Ålgård. Nå er det blitt bygget en helt ny kirke, slik at det nå har en felles menighet. Dette er et eksempel på at NMS er med og bidrar til vekst inn i en DNK menighet. Selv om det ikke alltid er ønskelig å starte en helt ny menighet ved siden av en allerede eksisterende menighet, isteden for å gå inn å gjøre endringer i menigheten, ser en likevel at det noen ganger er nødvendig. På Ålgård var det slik en klarte å bygge opp engasjementet og eierskap til menigheten.

En annen menighet hvor NMS har bidratt med veiledning, og som er en del av NMS nettverket, er ByMenigheten i Sandnes. Dette er en noe annerledes menighet. Dette er en valgmenighet i motsetning til en vanlig DNK menighet hvor en sokner til menigheten etter hvor en bor. I ByMenigheten vil en altså kunne velge å høre til menigheten. Uansett hvilken menighet en egentlig sokner til. ByMenigheten holder til på Ganddal og er egentlig en utstikker fra Gand menighet. Det var en gruppe mennesker som tilhørte Gand menighet som så at det var områder rundt menigheten en ikke klarte å nå. De så spesielt at til å være en så

bynær menighet klarte en likevel ikke å være kirke for dem som bodde nærmere sentrum. ByMenigheten ønsket å være en kirke for mennesker som står fjernt fra kirken. I 2009 ble det utarbeidet en rapport som viser en evaluering av menighetens arbeid⁶⁰. Resultatene fra undersøkelsen viser at menigheten ikke har hatt den veksten de ønsket. I etableringsfasen hadde menigheten sterk vekst. Etter det gikk oppslutningen noe tilbake og holdt seg deretter stabil. I rapporten trekker de frem ulike grunner til at menigheten har stagnert noe. Et aspekt de trekker frem er blant annet dette med valg av lokaler. Menigheten har holdt til i bydelshuset på Ganddal og i 2007 tok menigheten en beslutning om å fortsette å leie lokaler istedenfor å bygge eget kirkebygg. De har også prøvd å leie et kulturhus nærmere sentrum, uten at dette har bidratt til å nå flere.

3.2.3.2 Hovedfokus for NMS nettverket

NMS har spesielt to hovedfokus som en ser på som viktige for å bygge menighet, men også for å oppleve vekst. Det ene er kontekst. Her har NMS brukt erfaring fra sitt arbeid ute hvor en går inn i en kultur, og prøver å tilnærme seg den kulturen er befinner seg i, med evangeliet. Dette vil også være relevant i en norsk setting, for å kunne nå ut til kirkefremmede som opplever kulturen i kirka som annerledes. Dermed er det viktig å møte de en ønsker å nå ut til på deres premisser, og samtidig ivareta identiteten til kirka.

Det andre hovedfokuset til NMS har vært at en bygger menighet ved hjelp av to ulike fellesskap. Menighetsutviklingsvertøyet fokuserer på at det er viktig å ha et lite fellesskap hvor en kan dele tro og utfordringer, og som er nært på livet. I tillegg er det viktig å ha et storfellesskap hvor det er enkelt å invitere med, og hvor en får en opplevelse av å ha del i noe større. Det er gjerne enklere å starte med et smågruffellesskap før en er en etablert menighet. Og når en da har flere smågruffellesskap kan en etablere et storgruffellesskap som en gudstjenestefeiring eller lignende. For å bedre forstå hvordan NMS tenker og driver sitt arbeid vil jeg videre presentere en bok skrevet av Oddbjørn Stangeland hvor han trekker frem egne erfaringer fra misjonærtjeneste i Thailand, menighetsutviklingsprosjektet på Ålgård og presteerfaring på Ytre Arna

3.2.3.3 Erfaringer fra menighetsutvikling

Hva vil det egentlig si å være kirke? Må det ha en viss form eller se likt ut overalt? Oddbjørn Stangeland utfordrer denne tanken i sin bok *Edderkoppen og Sjøstjernen*, med hjelp fra

---

⁶⁰ IRIS, *Valgmenighet – Alternativ og supplement, evaluering av ByMenigheten-Sandnes*. Rapport IRIS: 2009

modeller fra den anglikanske kirke. Boken handler om kirketenkning og menighetsutvikling, men spesielt om erfaringer fra menighetsplanteprosjektet på Bærland.⁶¹ Stangeland var selv med på Bærland prosjektet og trekker i tillegg inn elementer fra sitt misjonæropphold i Thailand og sin prestatjente i Ytre Arna. I boka trekker Stangeland frem viktige poeng i forbindelse med menighetsutvikling. Hvorfor må en gudstjeneste være i kirka hver søndag, spør Stangeland. Hva med å ha en familiegudstjeneste i gymsalen fylt med lek og moro? Han skriver om hvordan en kan bygge ut de fellesskapene en allerede har etablert til å bli et menighetsfellesskap. Det trengs bare et fellesskap 2-3 personer for å starte en menighet, så er det bare fantasien som setter grenser på hvordan dette kan se ut. Det handler mest om hvem en ønsker å være kirke for, mer en hvordan en skal være kirke. Stangeland sin egen definisjon på hva menighetsplanting er: ”Menighetsplanting er en prosess der Jesus kaller og kirken sender en gruppe av disipler til en bestemt geografisk eller kulturell kontekst for å leve livet med Jesus (Opp,inn,ut) i denne konteksten slik at nye mennesker kan bli ”sett og hørt, kalt, samlet, forankret og sendt” som medarbeidere i Jesu misjon.”⁶²

Stangeland trekker også frem fire veier i misjonal menighetsutvikling hentet fra egne erfaringer⁶³. Disse veiene er temagudstjenester, overgang til en cellebasert menighetstenkning, ”menighetene” i menigheten og menighetsplanting. Alle handler de om å arbeide på nye måter og tenke nytt om det å være menighet. Viktige poeng som han trekker frem er blant annet at for at mennesker skal få eierskap til gudstjenesten er det viktig å legge føringer for en kreativ prosess. Stangeland mener at gudstjenesteordningen ikke gir rom for hverken kreativitet i menighetens gudstjeneste eller bredden av nådegavene til menighetsmedlemmene. Han sier det slik: ”Regelstyringen har vært så sterk i Den norske kirke at jeg tror vi er nødt til å våge å la pendelen svinge over i en radikal frihet før vi finner en sunn blanding av tradisjon og fornyelse.”⁶⁴ Med dette mener han at for at en skal få fornyelse i menigheten må en våge å gå utenfor rammene og tradisjonene som ofte binder en fast. Det er likevel viktig å holde fast på kjernen i hva som er målet med gudstjenesten, nemlig et fellesskap med Jesus i sentrum som deler nattverdsmåltid sammen og lærer fra Bibelen⁶⁵.

---

⁶¹ Oddbjørn Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne* (Luther forlag, Oslo: 2008), s. 97

⁶² Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 97

⁶³ Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 93

⁶⁴ Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 94

⁶⁵ Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 94

Stangeland trekker også frem en cellebasert menighetstenkning som en vei i menighetsutvikling. Her viser han at det må være et samspill mellom cellegruppene og gudstjenesten, på den måten at cellegruppene kan være med i forberedelsen av gudstjenesten og prekenen kan gi grobunn for videre samtale i cellegruppene⁶⁶. Fra erfaring ser han at cellegrupper har gjort mye for å styrke fellesskapet i menigheten og også bidratt til åndelig vekst for menighetsmedlemmene. Han legger vekt på at det må en kulturendring til i menighetene slik at cellegruppene blir et like viktig møtepunkt som gudstjenesten i forhold til å bidra til menighetstilhørighet og disippelgjøring⁶⁷.

Vi har nå sett nærmere på NMS nettverket for menighetsutvikling, og viktige faktorer de peker på for at en menighet skal oppleve vekst og utvikling. De trekker blant annet frem arbeid med gudstjenesten, smågrupper og å se nærmere på konteksten en befinner seg i.

---

⁶⁶ Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 95

⁶⁷ Stangeland, *Edderkopp og Sjøstjerne*, s. 95

KAPITTEL 4

METODE

4.1 Innledning

I dette prosjektet har jeg valgt å bruke kvalitativ metode for å kunne svare på problemstillingen: Hvilke faktorer er viktige for at en folkekirkemenighet kan oppleve vekst og utvikling. Kvalitativ metode har som formål å klargjøre et fenomens karakter eller egenskaper. Den har fokus på innholdet, i motsetning til kvantitativ metode som har fokus på mengden av innholdet.⁶⁸ Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode fordi jeg ønsker å gå i dybden på denne problemstillingen, isteden for å se på bredden og mengden. Jeg ønsker å finne ut hva som kan bidra til vekst i en menighet, helt konkret. Dette vil jeg se på ut ifra erfaringer gjort ved å plante en helt ny menighet.. Derfor har jeg også valgt å bruke en eksempelmenighet som kan hjelpe meg bedre å forstå helt konkret hva som kan skape vekst i en menighet. Videre har jeg valgt å bruke intervju og observasjon fra denne menigheten, til å samle inn informasjon. Da jeg tror at kvaliteten på informasjonen blir best om en går direkte til kilden.

4.2 Informantene

Før jeg begrunner valget av de enkelte informantene, vil jeg si noe om hvorfor jeg har valgt å bruke akkurat den menigheten jeg har valgt for prosjektet, som eksempelmenighet. Hver informant har en rolle i forhold til denne menigheten, derfor er selve menigheten vel så viktig som hver enkelt informant. Menighet ligger på vestlandet og er en nyetablert menighet, skilt ut fra et større sokn. Menigheten er med i NMS sitt Menighetsutviklingsnettverk. De har i samarbeid med NMS plantet en helt ny menighet, i en bygd hvor det ikke har vært en menighet i Den norske kirke tidligere. De har fått et nytt kirkebygg, og har arbeidet målrettet med etableringen av menigheten i lokalsamfunnet. Grunnen til at jeg har valgt akkurat denne menigheten er fordi de har hatt et spesielt fokus på menighetsutvikling og menighetstilhørighet den siste tiden. Det er ikke på grunn av at dette er en nyplantet menighet,

---

⁶⁸ Karin Widerberg, *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*, Universitetsforlaget, Oslo: 2001

men mer fordi de har gjort noen annerledes valg i prosessen, og fått god tilbakemelding på at de valgene de har gjort har ført til vekst.

Informantene som ble valgt ut til dette prosjektet, ble valgt ut etter arbeidstittel og arbeidssted. De ble valgt på grunn av sin stilling i den bestemte menigheten. Det er tre informanter som arbeider i samme menighet. Det er en prest, en trosopplærer og en daglig leder, som alle har vært involvert i menighetens planteprosess. Kriteriene for å bli valgt ut til dette prosjektet var at de hadde god innsikt i menighetens daglige drift. I tillegg var det viktig at de hadde vært med fra menighetens start i og med at dette er en forholdsvis ny menighet, og at menighetens oppstartsfase er relevant for dette prosjektet. Jeg har valgt å gi menigheten det fiktive navnet Fjelltoppen menighet. Grunnen til at jeg har valgt å gi menigheten et fiktivt navn er fordi det gjør det enklere å forklare og lettere å lese oppgaven.

4.3 Intervjuene

Hensikten med intervjuene var å få informasjon direkte fra en folkekirkemenighet om hvordan menighetsutvikling oppleves i praksis. Jeg ønsket å få deres tanker og refleksjoner rundt menighetsutvikling og vekst. Dermed valgte jeg å ha tre dybdeintervjuer, da jeg så at det var den beste måten å oppnå mest kvalitativ informasjon i dybden ikke bare på overflaten. Jeg kunne valgt å intervju flere medlemmer i menigheten, eller hatt en spørreundersøkelse for menighetsdeltakerne. Dette valgte jeg ikke å gjøre på grunn av tidsbruk. Men også fordi jeg vurderer det slik at dybdeintervjuer med tre ulike personer, sammen med egen observasjon av menigheten vil gi meg tilstrekkelig med informasjon for dette prosjektet.

Jeg ser at intervjuer har sine fordeler, men også sine ulemper. Jeg hadde samme spørsmål til alle kandidatene. Likevel ble alle intervjuene helt forskjellige. Jeg ser også at selv om jeg selv mente at spørsmålene var nøye gjennomtenkt, konkrete og konsise, så opplevde jeg noen ganger at kandidatene likevel ikke forstod helt hva jeg ville frem til. Kandidatene var ulike og hadde ulike roller. Derfor ser jeg i etterkant at jeg burde overveid om jeg skulle hatt ulike spørsmål til de ulike kandidatene. Jeg ser også i ettertid at jeg kunne avsatt enda mer tid til hver enkelt kandidat, og mer tid i etterkant av hvert intervju. Ettersom jeg ikke hadde gjort noe lignende tidligere syns jeg likevel at gjennomføringen av intervjuene gikk greit, og at jeg satt igjen med mye nyttig informasjon til prosjektet mitt.

4.4 Observasjonen

Hensikten med observasjonen av en gudstjeneste i menigheten er at jeg kan bedre forstå hvordan menigheten faktisk fungerer. Det vil være viktig med en egen observasjon da jeg får mulighet til å se med egne øyne noe av det som informantene har beskrevet. Det vil også være relevant da jeg ser med blikk utenifra i motsetning til informantene som ser med blikk innenifra. Likevel vil det også gjøre at det er mulig at jeg ser annerledes på intervjuene i etterkant. Dette er noe jeg vil prøve å være bevisst på, slik at intervjuene får stå for seg selv, og at informantenes informasjon fortsatt vil stå sterkt, selv om jeg gjerne gjør meg nye eller andre tanker.

4.5 Metode for analyse av temaet

Å analysere noe betyr å dele noe opp i biter eller elementer.⁶⁹ Det betyr at for å forstå materialet mitt slik at jeg kan få bruk for det, må jeg dele det opp og prøve å forstå bit for bit, for så å sette det sammen igjen. I min analyse av det innsamlede materialet kommer jeg til å bruke en hermeneutisk tilnærming, for å få en bedre forståelse. Jeg vil ved hjelp av en hermeneutisk tilnærming prøve å få en bredere fortolkning av menighetsutvikling gjennom mine intervjuer.⁷⁰ En hermeneutisk tilnærming har noen fortolkningsprinsipper. Jeg kommer til å fokusere spesielt på den hermeneutiske sirkelen, hvor tekstens ulike deler hele tiden blir satt i ny relasjon til helheten.⁷¹ Slik at det hele tiden vil være mulig å bedre forstå meningen med teksten. Analysen vil være basert på empirisk materialet. Det vil være viktig for meg å sette intervjumaterialet opp mot tidligere forskning om emnet, og hele tiden se det opp imot hverandre.

4.6 Min rolle som forsker

Jeg kommer fra samme type menighet og samme type sted som Fjelltoppen menighet befinner seg i. Jeg vil derfor komme til å kjenne meg igjen i en del av de tingene de beskriver. Det vil derfor være noe utfordrende å være helt objektiv til materialet. Det kan også gjøre det vanskelig å se nyansene og forstå hva som er spesielt for akkurat denne menigheten, og hva som kan være overførbart til andre menigheter. Jeg har selv arbeidet som ungdomsarbeider i en menighet og har derfor hatt innsikt i en menighets daglige drift. Det vil derfor være mulig at jeg tar noen ting for gitt og ikke forklarer viktige begreper eller tilnæringsmåter. Jeg vil prøve så godt jeg kan å være bevisst på dette og være så objektiv som mulig som forsker.

---

⁶⁹ Steinar Kvale, *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo: 2001 s. 201

⁷⁰ Kvale, *Det kvalitative forskningsintervju*. s. 218

⁷¹ Kvale, *Det kvalitative forskningsintervju*. s. 216

4.7 Etiske valg

I dette prosjektet var det viktig å vurdere hvilke mulige konsekvenser studiet kan ha for intervjupersonene, før en kunne gå videre med intervjuene.⁷² Jeg har valgt ikke å bruke informantenes navn når jeg omtaler dem. Men jeg vil likevel bruke deres arbeidstitel. Det er fordi det både er praktisk for å skille dem fra hverandre, men også fordi deres stilling har betydning for hvilken rolle de spiller i menigheten. Hver informant har skrevet under på en samtykke for deltakelse i studiet. Det vil si at deltakelsen er frivillig, at de når som helt kan trekke seg og at det er greit at jeg bruker opplysninger hentet fra intervjuet i oppgaven.

Intervjuet bygger på spørsmål knyttet til religion og livssyn. Det betyr at det er sensitiv informasjon som behandles. Jeg har derfor valgt å anonymisere informantene i den grad det er mulig. I tillegg har jeg valgt å anonymisere menigheten ettersom jeg bruker deres arbeidstitel og det da lett kan hentes frem.

4.8 Pålitelighet, gyldighet og generalisering

Informantene er sterkt knyttet til både menigheten og temaet som blir tatt opp i intervjuet. Det vil si at det er vanskelig for dem å være objektiv i sine svar. Det er likevel nettopp fordi deres tilknytning er sterk at de har blitt valgt. Det vil være viktig å huske på gjennom min behandling av materialet, at informantene er innhabile og har vanskelig med å være objektiv til emnet.

I tillegg vil det være viktig å se at menigheten må vurderes innenfor sine egne rammer. Menigheten i seg selv, vil også ha noen særlige trekk som en ikke kan finne noen andre steder. Dette er viktig å ta med i analysen av materialet. Blant annet er det en menighet som ligger i en liten bygd på vestlandet. Det betyr at noen ting kan vanskelig sammenlignes med for eksempel en bymenighet på Østlandet, da det er langt mellom disse stedene kulturelt sett. Likevel tror jeg at det er mulig å finne noen ting som er overførbart til andre menigheter dersom man er klar over hva som er kulturelt betinget og hva som ikke er det.

---

⁷² Kvale, *Det kvalitative forskningsintervju*. s. 81

KAPITTEL 5

RESULTATER FRA INTERVJUER OG OBSERVASJON I EKSEMPELMENIGHETEN

I menigheten jeg har besøkt har jeg intervjuet 3 nøkkelpersoner fra staben. Det er presten, trosopplæreren og dagligleder. Her fikk jeg 3 ulike syn på menigheten og hvordan de ser på arbeidet de driver. Dette vil i hovedsak være deres tanker jeg presenterer her, i forhold til forskningsspørsmålet mitt, som videre kommer til å bli analysert i analysedelen. Jeg kommer til å trekke ut det jeg ser som relevant fra Fjelltoppen menighet i forhold til forskningsspørsmålet mitt. Informasjonen jeg vil bruke har jeg fra intervjuer med informantene mine og egen observasjon av en gudstjeneste i Fjelltoppen menighet. Jeg vil starte med å gi en kort presentasjon av selve menigheten og vise litt av dens kontekst, før jeg videre presenterer menigheten sitt arbeid og fokusområder.

5.1 Presentasjon av menigheten

Dette er en menighet, innen Den norske kirke, som ligger på vestlandet. Jeg har som sagt innledningsvis gitt menigheten et fiktivt navn som er Fjelltoppen menighet (se 4.2). Dette er en nyplantet menighet ut ifra en allerede etablert menighet, som de selv kaller for modernmenigheten⁷³. Modernmenigheten er en stor menighet med egen arbeidskirke i tillegg til en gammel tradisjonell kirke. Arbeidskirken ble bygget på 70-tallet. Selv om det allerede da var planer om å bygge kirke der de nå har bygget kirke, var behovet større for en arbeidskirke i modernmenigheten. I 2009 fikk Fjelltoppen menighet eget kirkebygg, og i 2011 ble menigheten skilt ut fra modernmenigheten til eget sokn.⁷⁴ Presten sier at grunnen til at en så behov for å plante en helt ny menighet akkurat her, var fordi dette er en egen bygd, og fordi en ser at en kan nå ut til enda flere ved å ha egen menighet i denne bygda..⁷⁵ Trosopplæreren i menigheten viser at en egen bygd vil si et etablert området som har eget navn og et eget lite sentrum. Hun sier også at bygdekulturen står sterkt i dette området. ”Det er liksom.. vi vil være med på det som skjer i vår bygd, og det.. akkurat som det får du et eierforhold til.”⁷⁶ Det

---

⁷³ Informant 2

⁷⁴ Førvisitasmelding

⁷⁵ Informant 1

⁷⁶ Informant 3

har vært et eget bedehusmiljø i denne bygda i mange år, og modermenigheten har også lenge hatt arbeid her sammen med bedehuset. Likevel har det hele tiden vært et mål å få eget kirkebygg i bygda i følge daglig leder.⁷⁷ Presten i Fjelltoppen menighet er tydelig på at med egen menighet og med nytt kirkebygg kan en nå ut til enda flere.⁷⁸ Jeg vil komme tilbake til hvordan samarbeidet mellom kirka og bedehuset nå fungerer.

5.1.1 Menighetens kontekst

Rett i nærheten av den nye kirka finner en to store kristne fellesskap som også har stor oppslutning. Det ene er en stor pinsemenighet. Det andre er et bedehus, med mye aktivitet og engasjement. For mange av dem som går på bedehuset oppleves bedehuset som en egen menighet. Presten sier at grunnen til dette er at de har både dåp og nattverd her, i tillegg til et eget tilbud både på søndagene og i ukedagene⁷⁹. Hva er da behovet for en DNK menighet, når det allerede finnes to menigheter på denne lille plassen som fungerer godt? Jeg spurte presten om dette, og han svarte at han ser at de kan nå ut til enda flere med et supplerende tilbud. Likevel var dette grunnen til at noe av det første presten gjorde da menigheten ble etablert, var at han inviterte seg selv til et møte med styrene i hver av disse menighetene. Her fikk de snakket sammen og de ble enige om at de ikke skulle være konkurrenter. ”...mitt innspill var at vi trenger en kirke her, fordi kirka har en litt annen kontaktflate enn et bedehus og en frimenighet. Det kan bli et godt supplement til det som allerede er. Slik at vi kan nå noen andre med vårt arbeid.”⁸⁰ I en tidligere rapport fra ett bispevisitat på dette stedet, nevner Biskopen også noe om dette. Han sier at ”flere båter på fiskefeltet gir større fangst.”⁸¹ Med det mener han at dersom en får til et godt samarbeid og klarer å heie på hverandre isteden for å konkurrere om de samme folkene, vil det oppleves som en velsignelse å ha flere kirkesamfunn på et sted. Grunnen til det er at en vil nå en større flate av mennesker, og også kunne bety noe for alle typer mennesker. Dette sitatet fra biskopen var det nok mange som husket. Da presten kom for å snakke om noe av det samme, var dette kjent og de var enige i at det viktigste er å nå ut til flere i bygda. I følge presten er erfaringen så langt at det fungerer fint å ha en DNK menighet sammen med to andre menigheter. Han kan ikke se at den nye menigheten har påvirket oppslutningen i de andre menighetene til nå i hvert fall. Fjelltoppen

---

⁷⁷ Informant 2

⁷⁸ Informant 1

⁷⁹ Informant 1

⁸⁰ Informant 1

⁸¹ Informant 1

menighet er plassert på vestlandet midt i det såkalte bibelbeltet⁸². I følge presten har denne bygda hatt stor innflytelse av vekkelsesbevegelsen og lekmannsbevegelsen. Det har alltid vært og er fremdeles stort kristent engasjement på vestlandet etter pietismens⁸³ store vekkelsestid. Med dette mener han at menigheten da har et annet utgangspunkt enn veldig mange andre menigheter.⁸⁴ Det er viktig og merke seg at den kristne trosarven står sterkt akkurat her, i motsetning til mange andre steder i landet. Presten viser dette med å si noe om at det å kalle seg for kristen her i bygda ikke er det viktigste, fordi de fleste gjør det, det viktige er hvor en hører til. Om en er kirkefolk eller pinsevevner, om en går på bedehuset eller på idrettshuset⁸⁵. Slik blir det på et lite sted hvor alle kjenner alle, sier presten.

Dugnadsånden står også sterkt på dette stedet, og det er en liten bygd hvor patriotismen står sterkt. Presten er tydelig på at det er noe eget med bygdekulturen:

Det er en egen bygd, hvor folk har en identitet om at dette er min bygd og at jeg er fra ”Fjelltoppen” bygda. Kjører du noen kilometer lenger sør kommer du til en annen bygd, og der har de en annen identitet... så det er på godt og vondt.⁸⁶”

Folk fra bygdekulturen ønsker gjerne å verne om sitt eget, og er veldig opptatt av hvor de kommer fra og hva som er bra med akkurat dette stedet. Det er også viktig med tradisjoner og historien til stedet. Dermed vil det være naturlig å ha et ønske om sin egen kirke istedenfor å dra til nabobygda, mener presten.

5.1.2 *En ny menighet*

I følge presten er det noe helt spesielt med å bygge en helt ny kirke og plante en ny menighet. Det å få lov til å være med å bygge noe helt nytt skaper engasjement og eierskap. Det gir en glød og en energi som er helt unikt. Noe en ikke får dersom en ønsker å utvikle en eksisterende menighet, mener presten.

... men jeg har hvert fall tenkt som så at noe av gevinsten med å etablere en ny menighet, er jo at det er en ny menighet. ... altså noe av poenget er jo å skape et nytt, eget, fordi der er en dynamikk i det å være med å bygge opp noe eget. Noe en mister viss en bare utvider det en har.⁸⁷

---

⁸² Bibelbeltet er betegnelsen på et sted hvor det har vært sterk innflytelse av misjon og kristen forkynnelse. I Norge finner vi bibelbeltet langs kysten fra Aust-Agder og opp til Møre og Romsdal.

⁸³ Pietismen: En vekkelsesbevegelse som fant sted på 1700-tallet, og har hatt stor innflytelse i lutherske miljøer. Pietismen la vekt på personlig fromhetsliv og omvendelse.

⁸⁴ Informant 1

⁸⁵ Informant 1

⁸⁶ Informant 1

⁸⁷ Informant 1

Dette er noe av bonusen ved det å få lov til å bygge noe helt nytt. Likevel er det ikke mange steder hvor en har ressurser til det. Presten sier at Fjelltoppen menighet har erfart at det å plante noe helt nytt gjør at menighetsfellesskapet har et tettere fellesskap og større identitet som menighet. Noe av grunnen til det kan være den store patriotismen i bygdene sier presten. Modernmenigheten ligger i en annen bygd og dermed kunne en bygge mye på identiteten i bygdekulturen dersom en plantet en ny menighet. Det handler ikke om at det skal være kortere for noen å komme til kirka, men det handler om at en har tro på at en kan nå flere mennesker ved å bygge en ny kirke.

... Og jeg sa helt fra starten av at det ikke er verdt 45 millioner for at en skal slippe å kjøre til kirka. Men viss der er noen i denne bygda som ikke går i kirka og som da begynner å gå i kirka, og kommer til en tro, da er det verdt 45 millioner.⁸⁸

Her ser vi at det å bygge noe nytt ikke handler først og fremst om nytt og flott kirkebygg, men mer om prosessen og hva det kan bidra til.

5.2 Informantenes tanker om begrepet menighetsutvikling

I alle intervjuene brukte vi en del tid på å snakke om hva informantene tenker om begrepet menighetsutvikling. Jeg vil nå presentere noen av deres tanker rundt dette begrepet.

På spørsmålet om hva menighetsutvikling er svarte presten som følger: ”Menighetsutvikling er jo jobben min, tenker jeg... Guds rike er jo ikke stabilt, men det er i bevegelse, og jeg må sørge for at det er i en rett bevegelse.”⁸⁹ Slik han ser det er en menighet dynamisk og må hele tiden være i bevegelse mot det som er bedre. En kan alltid strekke seg lenger. En kan alltid bli bedre på noe. Som prest mener han at det er viktig å holde kursen mot målet hele tiden, og holde menigheten på beina slik at en står stødig og ikke blir for oppslukt av en ting. Målet må alltid være hvordan en kan nå ut til flere. ”Vi må jo bli mer og mer kirke på en måte...”⁹⁰ Med det mener han at en som menighet må holde fokuset på hva Gud leder menigheten til å gjøre, og nå ut til flere og flere. Han sier at det ikke nødvendigvis er å ha flere og flere aktiviteter i kirka, men å finne måter som gjør at flere får del i fellesskapet. For Fjelltoppen menighet har dette betydning at en først har etablert et godt gudstjenestefellesskap, for så å ta det med ut til bygda slik at mennesker får merke at kirka er der for dem. I følge presten er fokuset deres nå rettet utover mot bygda, istedenfor innover mot kirka. En opplever at det er flere i lokalsamfunnet som enda ikke har blitt møtt av kirka. Derfor ønsker en som menighet å være

---

⁸⁸ Informant 1

⁸⁹ Informant 1

⁹⁰ Informant 1

en ressurs for bygda slik at flere får et godt møte med kirka. ”Det skal ikke skje mer her i kirka, men det skal skje mer utenfor kirka.”⁹¹

Daglig leder i menigheten fokuserte mer på å invitere inn i kirka, og at det da handler om å gi folk oppgaver. Han sa blant annet at menighetsutvikling handler om: ”Å stadig tenke hvordan kan vi rekruttere nytt, og inkludere nye i menighetsfellesskapet.”⁹² Med dette mener han at fokuset må være på å få flere med seg. At kirka kan være et fellesskap av forskjellige typer mennesker som hele tiden søker etter å bli kjent med andre som ikke er en del av det etablerte fellesskapet. Han mener at Fjelltoppen menighet har kommet langt på akkurat dette, men at den fortsatt kan strekke seg enda lenger. Menigheten har klart å nå ut til mennesker som ikke er vant med å gå i kirke eller på bedehus. Den har klart å gjøre det attraktivt for mennesker som nok aldri hadde tenkt at de noen gang skulle gå i noen kirke. Han mener at det at folk blir møtt og sett for den de er og med det de kommer med, er det viktigste en kan gjøre for at folk skal oppleve tilhørighet til menigheten og bli en del av fellesskapet⁹³. Det å oppleve at en er velkommen og at noen har bruk for meg er viktig for at en menighet skal oppleve økt gudstjenestedeltakelse, mener han.

Trosopplæreren hadde litt andre tanker om begrepet menighetsutvikling, og opplevde ikke arbeidet til Fjelltoppen menighet som menighetsutvikling, men mer som menighetsplanting. I følge henne er menighetsutvikling kanskje mer for kirker som har vært der i flere år. Likevel var hun opptatt av at Fjelltoppen menighet etter hvert også måtte fokusere på menighetsutvikling. Hun sier at menigheten kan komme i fare for å stagnere og miste fokuset sitt, derfor er det viktig med menighetsutvikling. Hun sa også: ”Det tror jeg er viktig, å analysere litt arbeidet vårt og sånne ting (...) ja tenke litt nytt og hva gjør vi, og hva skjer.”⁹⁴ Det er viktig for en menighet at en hele tiden analyserer det en driver med, for å se om en er på rett vei. En må se på hva en driver med og se om det er etter målsettingen til menigheten.

Alle tre har viktige tanker om menighetsutvikling, selv om de har litt ulike innfalsvinkler. Det er tydelig å se at menigheten har arbeidet med hva som er viktig for dem. Presten viser oss først at det å være kirke handler om å nå ut til enda flere. Han mener at fokuset ikke må ligge på hvor mye som skjer, men på de som ikke er en del av fellesskapet. Daglig leder viser at en måte å få flere til å bli en del av fellesskapet på er å gi dem oppgaver, og la dem få oppleve å

---

⁹¹ Informant 1

⁹² Informant 2

⁹³ Informant 2

⁹⁴ Informant 3

bli sett. Begge disse to hører på en måte sammen og er avhengig av hverandre.

Trosopplæreren derimot setter fokuset på at det er viktig å være bevisst på hva en driver med og hele tiden revurdere om en er på rett vei. Dermed får en løftet blikket litt opp fra det en driver med for å samle seg, for så å gå på med nytt mot. Alle tre viser oss viktige perspektiver på menighetsutvikling.

5.3 Fokusområder til menigheten

Fjelltoppen menighet har valgt ut noen spesifikke satsingsområder. Det har vært viktig for menigheten å ha et mål med det en driver med, at alt en gjør skal ha en hensikt. Derfor har de også valgt ut noen områder som de ønsker å fokusere spesielt på. Presten sier noe om dette i forbindelse med forskjellen på Fjelltoppen menighet og modermenigheten:

I denne menigheten tror jeg at det er mer bevisst bygd et menighetsfellesskap slik som vi har tro for at det skal være, sant vel, vi har hatt en mer bevisst tanke om.. pluss at vi har mye kortere historie, vi er en mindre menighet. Ja og så har vi mye færre aktiviteter, men mer mål.. valgte aktiviteter. Så derfor er vi liksom på to forskjellige planeter som menigheter.⁹⁵

Her viser han at et viktig valg for Fjelltoppen menighet har vært at fokuset ikke skal være på hvor mange aktiviteter som finnes i menigheten. Det har vært viktig for Fjelltoppen menighet at aktivitetene en velger å ha har en hensikt og et mål som en skal jobbe mot. I tillegg skal det høre sammen med resten av menigheten og arbeidet som drives. At Fjelltoppen menighet er på en annen planet enn modermenigheten kan virke litt voldsomt å si. Det han mener er at de har gjort ulike valg som har gjort at de også er ulike som menigheter. Fjelltoppen menighet har en veldig bevisst tanke rundt alt de velger å gjøre, mens i modermenigheten har ting blitt litt til underveis.

5.3.1 Gudstjenesten

Et av satsingsområdene til Fjelltoppen menighet er, i følge presten, gudstjenesten. Han sier at det har vært viktig for menigheten å etablere en gudstjeneste som er et samlingspunkt og som appellerer til menneskene rundt. Slik at flere ønsker å komme, og at det er et sted hvor folk trives å være. Han sier videre at de ønsker å ha en gudstjeneste som inspirerer og hvor mennesker kan oppleve at de får åndelig påfyll. Det har vært viktig for menigheten å arbeide med gudstjenestens form og innhold. Dette gjør at gudstjenesten ser noe annerledes ut enn hva den gjør i tradisjonelle kirker, mener presten.

---

⁹⁵ Informant 1

Denne menigheten har valgt å ha sine forordnede Gudstjeneste på en litt annen måte i følge presten. For det første har de bare gudstjeneste annenhver søndag. Det som nok er mest spesielt for vår gudstjeneste, sier presten, er at vi deler inn gudstjenesten i to deler. Den første delen, som er den lengste delen, er alle samlet og fokuset er rettet mest mot barna. Den andre delen, som er helt til slutt, er tildelt de voksne og består av noen sanger og preken. Det var tydelig å se i min egen observasjon at det er et stort fokus på barna⁹⁶. De har en egen del hvor barna kommer frem og får se hva som er dagens tema på søndagskolen, i tillegg synger de noen barnesanger. Den ene sangen heter ”Jeg heier på deg”. Det opplevdes som om menigheten sang til barna og sier at det er dere som kommer først, vi ønsker å heie dere frem. Det var tydelig å se at barna følte seg hjemme i gudstjenesten. Menigheten viste også stor raushet overfor barna, og jeg opplevde at de satte dem i sentrum av gudstjenesten.⁹⁷

I hver gudstjeneste har de et dramastykke som er knyttet opp til dagens tema. Dette gjør at en får flere innfallsvinkler til temaet, og gudstjenesten blir mer levende. I følge daglig leder har menigheten valgt å gå utenom tekstrekkene og istedenfor ha tema som følger et halvt år om gangen. Presten forteller at de har valgt å gjøre det akkurat slik for at de da kan møte menighetens behov på en bedre måte. Menigheten har også gjort det litt annerledes når det kommer til sangvalgene under gudstjenesten forteller daglig leder. For hver gudstjeneste er det sanger som passer spesielt til temaet. For menigheten er det ikke så viktig om sangene står i salmeboka eller ikke, sier presten. Det viktigste er at de er lette å synge, gjenkjennelige og passer spesielt til temaet for gudstjenesten.

... og de er ganske sånn gjennomarbeidet i forhold til sanger som passer til tematikken, og solosanger og... ja viss vi bruker kor og sånn så er det liksom ikke to før og to etter, sånn at koret får slippe til med sine sanger. Det gjør vi aldri. Så derfor er det nesten ikke kor. Vi har et kor selv.. eh og de synger bare på våre gudstjenester. Og vi har nesten ikke besøk av andre kor for vi vet ikke helt hvordan vi skal bruke de på en måte...⁹⁸

Her viser presten oss at det er viktig for menigheten at gudstjenesten henger sammen, har et fokus og en helhet. Ingenting er lagt til tilfeldighetene på disse gudstjenestene. Det er også viktig for menigheten at det er gjenkjennbart. Derfor har de en sang som går igjen hele semesteret og passer spesielt til hovedtemaet for semesteret.

---

⁹⁶ Observasjon 18.10.15

⁹⁷ Observasjon 18.10.15

⁹⁸ Informant 1

Det er tydelig å se at en har arbeidet med gudstjenesten og at ingenting er lagt til tilfeldighetene. Det er også tydelig å se at barna er midtpunktet i menigheten. Daglig leder har en tanke om at dette kan bidra til at foreldre som kanskje ikke er vant med å gå i kirka har en unnskyldning til å komme. Han sier at alle ønsker jo det beste for sine barn, og ønsker å gi gode opplevelser til sine barn. Det kan de gi barna ved å ta dem med på gudstjeneste. Dermed har de selv en unnskyldning til å komme. Daglig leder sier at det da er viktig at menigheten ser dem og tar i mot dem slik at de føler seg møtt. Jeg hadde selv en erfaring i forhold til dette. For å observere gudstjenesten dro jeg til menigheten en søndag sammen med min familie. Vi ble ønsket velkommen da vi kom, men under kirkekaffien etterpå var det ingen som hilste på oss. Nå hadde ikke vi en intensjon om å gå aktivt i menigheten, og det kan godt være at vi var noe unnvikende selv, nettopp på grunn av det. Likevel visste ingen av menighetsmedlemmene dette. For dem kunne vi vært en nyinnflyttet familie som ønsket å gå på gudstjeneste. Jeg vil ikke legge mye vekt på dette, men det var en interessant observasjon som en kunne undersøkt mer om⁹⁹. Det er kanskje også noe menigheten kan ta med seg videre.

5.3.2 *Frivillige*

Et annet viktig fokusområdet for menigheten har vært frivillige formidler presten. Det har vært viktig for menigheten at mange finner sin plass og har en oppgave som de trives med sier han. Dette gjør at det er lettere å drive en menighet med veldig få ansatte og at flere føler tilhørighet til menigheten. Det har likevel vært viktig å konsentrere seg om noen få aktiviteter, og ikke starte mange ulike ting som ikke fungerer. I følge presten har en konsentrert seg om noen få ting som fungerer godt. Presten sier det slik: ”Vi har hatt som målsetting ikke å dra i gang alle mulige aktiviteter, men å holde igjen for ikke å bli for aktivitetsfokuserte eller for basert på aktiviteter, men å lete etter de gode fellesskapene.”¹⁰⁰ Presten har en tanke om at en fort kan gå i fellen med å starte opp mange aktiviteter som både krever ressurser og tid. Som en har sett i denne menigheten er det mange som har gode ideer og ønsker å starte opp mye forskjellig. Presten sier at dersom en har tenkt nøye gjennom hvorfor og hvordan en ønsker å starte opp den bestemte aktiviteten og fått med seg en god del ledere og frivillige, har menigheten sett at det kan være bærekraftig.

For menighetens vekst har en sett at noe av det som har fungert best er involvering av frivillige sier trosopplæreren.”Det med involvering av frivillige har jo vært.. det er jo bare

---

⁹⁹ Observasjon 18.10.15

¹⁰⁰ Informant 1

helt.. det har vært en gullgruve på en måte... Vi merker at vi bor i en bygd som er dugnadsdrevet på en måte.”¹⁰¹ Det oppleves godt for folk å få en oppgave eller en tjeneste mener daglig leder. En føler seg sett og ivaretatt, men også inkludert inn i menigheten dersom en viser at en har behov for nettopp den. Daglig leder sa det veldig fint da jeg spurte om hva som var veien videre for menigheten og hva han drømte om;

Det er å ivareta de som er involverte og gi de oppgaver som folk opplever at de kan gjøre. For å si som en sa for ikke så lenge siden. Hun ble spurt om en oppgave, det var før kirka ble bygget. Det var sikkert bare en praktisk oppgave, men det.. hun var så takknemlig for å bli spurt sa hun. Det hadde medført at hun ble med. Per Arne Dahl nevne en gang at.. vet ikke om det var der han var prest på Modum, at det var to som hette det samme. Den ene var aktiv og den andre ikke. Og så skulle de ha kirkekaffe. Så med en feiltakelse så ble den som vanligvis ikke gikk spurt om hun kunne komme med en kake. Så hadde hun sagt; Endelig ble jeg også spurt.¹⁰²

Jeg tenker ut fra dette at som mennesker kan vi være veldig enkle. Det kan bare være å bli spurt om å ta med en kake som skal til for at en skal oppleve menighetstilhørighet.

Viktigheten av å føle seg til nytte er ofte undervurdert. Daglig leder sier videre at folk ofte har behov for en unnskyldning til å komme og være med. Han sier at dersom en har gitt dem en liten oppgave har de fått den unnskyldningen de har ventet på.¹⁰³ Det kan likevel være en stor utfordring for menigheten å få til. Å se hvem som trenger å bli spurt og hva de kan bli spurt til. Men når utfallet er så drastisk er det noe av det menighetene kanskje bør bruke mye tid på?

Det har vært viktig for menigheten at flere har en oppgave under gudstjenesten. Presten sier at det de har erfart som nytter for at folk skal komme igjen, er å knytte oppgaven spesielt til gudstjenesten.

Det som kanskje tydeligst for oss har.. liksom viss vi snakker om erfaring. Det er at de som har fått en oppgave i menigheten, og kanskje spesielt knytta til gudstjenesten. De har gått fra å være. Litt sånn uaktive medlemmer, til å bli aktive medlemmer.¹⁰⁴

Her ser vi veldig tydelig at det å få en oppgave som er knyttet til søndagens gudstjeneste faktisk skaper økt gudstjenestedeltakelse. Presten sier videre at det er viktig for menigheten at de føler eierskap til gudstjenesten og opplever den som sin egen. Han legger til at det er viktig å oppleve at en har noe å bidra med, som en er god på og som en trives med, i forbindelse med gudstjenesten.

---

¹⁰¹ Informant 3

¹⁰² Informant 2

¹⁰³ Informant 2

¹⁰⁴ Informant 1

Trosopplæreren har erfart at det er viktig at oppgavene er knyttet til gudstjenesten eller til menigheten ikke bare til de enkelte trosopplæringstiltakene.

Vi inviterer jo til å være med på tiltak sant, og bidra. Men viss vi og... Når du har foreldre som er med på tiltak, så er det av og til at du kan se at, ja de hadde... de var flinke på det, eller hun var veldig diakonale. At vi kan på en måte få de litt med i andre tjenester i menigheten.¹⁰⁵

Det er enkelt å få frivillige til trosopplæringstiltak, likevel betyr ikke det at de kommer igjen på gudstjenesten, hevder trosopplæreren. Et trosopplæringstiltak er en engangshendelse og har nytt årskull hver gang, forklarer hun. Det betyr at det ikke er de samme som kommer igjen. Noen foreldre går nok igjen da de kan ha flere barn, eller at barnet deltar på et nytt tiltak ett eller flere år etterpå. Likevel er det ingen kontinuitet. Trosopplæreren i Fjelltoppen menighet tror at dersom en skal se at mennesker får en tilhørighet til menigheten er det viktig at oppgavene knyttes til gudstjenesten eller kontinuerlig menighetsarbeid.

5.3.3 *Smågruppfellesskap*

Smågruppfellesskap er noe som menigheten har ønsket å satse på, men ikke fått helt til. Presten sier at det har vært vanskelig å etablere smågrupper i menigheten, selv om de har prøvd flere ganger. Han sier at de kommer til å prøve igjen fordi de har en tanke om at dette kan bidra til at flere kan oppleve menighetstilhørighet.¹⁰⁶ Trosopplæreren har en tanke om at relasjonsbygging er veldig viktig for at mennesker skal oppleve menighetstilhørighet. Hun sier;

Men det med relasjonsbygging tror jeg er så viktig. At vi bygger relasjoner til folk og at de blir med i fellesskapet på grunn av det. Det nytter ikke med fancy plakater og bra annonser på facebook. Det er liksom.. jeg tror at vi må henvende oss personlig.¹⁰⁷

Som nevnt tidligere har daglig leder sagt noe om viktigheten av at folk føler seg møtt, sett og at det er behov for en. Trosopplæreren viser oss at relasjoner er veldig avgjørende for om en kan oppleve tilhørighet til menigheten. Det er gjennom relasjoner at en skaper fellesskap, og fellesskap utvides ved at en får relasjon til flere. Med ordet relasjon mener hun at det handler om et personlig forhold, hvor en ikke bare er på hils med hverandre, men er gjensidig opptatt av å bli bedre kjent. En relasjon handler om et gjensidig tillitsforhold og et ønske om å kjenne hverandre bedre. For at et menighetsfellesskap skal oppleves som relasjonell, må den hele

---

¹⁰⁵ Informant 3

¹⁰⁶ Informant 1

¹⁰⁷ Informant 3

tiden søke etter å bli bedre kjent med mennesker i fellesskapet og mennesker utenfor fellesskapet. Dermed kan småfellesskap bidra til nettopp dette.

Presten mener at noe av grunnen til at menigheten ikke har fått til dette med smågrupper kan være fordi det er et stort kristent arbeid og engasjement i bygda. Han sier at de som er engasjerte i menigheten ofte har flere grupper de er med i som bibelgruppe, bønnegruppe, mannsgruppe osv. Det vil si at en da ikke ser behovet for å være med i en til.

Også er det et område hvor det er veldig mye kristne smågrupper i aktivitet. Altså bibelgrupper... det er vanlig for folk som tenker at de e kristne å engasjere seg i en menighet, og være med i en bibelgruppe eller to...¹⁰⁸

Her ser vi at mange er allerede etablert i en eller flere smågrupper av et eller annet slag. Dermed blir det vanskelig å få folk med seg i enda en gruppe. Likevel sier presten at det kan være at behovet er der, bare at en ikke klarer å finne de som trenger et smågruppefellesskap. Presten tror at det er noe en hele tiden må revurdere og se etter, om det er noen som ikke har et slikt fellesskap. Det kan være viktig for menigheten nå fremover å se etter nye engasjerte i menigheten som ikke er vant med kristent arbeid fra før av, mener han. ”Jeg tror at jeg holder fast på at behovet kanskje er større enn det som vi ser...”¹⁰⁹

5.3.4 *Diakonale perspektiver*

Et annet satsingsområde som har blitt mer og mer viktig for menigheten etter hvert, det er å være diakonal. Grunnen til at det har gjort seg gjeldene etter hvert sier presten, er at de nå har fått etablert et godt gudstjenestefellesskap, og nå ønsker de å strekke seg ut til bygda. Derfor har det diakonale perspektivet gjort seg gjeldende. Å kunne betyr noe for nærmiljøet og de som har det vanskelig blir viktig når en skal bety noe for bygda sier presten. Menigheten har sett at det er der det er behov, men også at en må utenfor kirkeveggene for å treffe de menneskene som ikke går i kirka¹¹⁰.

Visjonen vår: ’Kristent fellesskap for alle’... Vi har vel snakt om det i ganske mange år det at vi ønsker å være.. bety noe for bygda vår på en måte, og bety en forskjell. Det med det diakonale har vi mye fokus på, men likevel så har vi ikke fått det hele ut i livet føler vi. Så det.. vi skulle ønske på en måte å få bety noe mer utenfor veggene. At det ikke bare skal være det som skjer innenfor liksom...¹¹¹

---

¹⁰⁸ Informant 1

¹⁰⁹ Informant 1

¹¹⁰ Informant 1

¹¹¹ Informant 3

Ett av tiltakene som menigheten har gjort er å gjennomføre en godhetsuke sammen med de to andre menighetene i bygda. Da fikk de mellom 15 og 20 ulike oppdrag som en gjennomførte sammen for bygda. Her fikk bygda et møte med menigheten på en helt annen arena. En kunne bygge relasjoner og vise at menigheten ønsker å være noe mer og noe annerledes for bygda. Det diakonale perspektivet må få prege hele menigheten, på samme måte som det misjonale sier presten.¹¹² Det er ikke bare en liten sidedel av det å være menighet, det er selve essensen ved det å være menighet. For å kunne nå ut til flere og skape relasjoner til de utenfor fellesskapet, må en selv oppsøke dem. Presten har en tanke om at det ofte er slik at gjerninger sier mer enn ord. Dermed vil en slik godhetsuke også kunne bidra til å bygge nye relasjoner.

5.4 De Kirkelige handlingene

Det som skiller Den norske kirke fra andre kirkesamfunn er at Den norske kirke betjener sitt sokn med de kirkelige handlingene som dåp, vielse og begravelse. Presten i Fjelltoppen menighet sier at det er nettopp det som gjør at han har tro på å plante menighet i Den norske kirke, fordi en da har så stor kontaktflate som gir mulighet til å bety noe for veldig mange.¹¹³

5.4.1 Det misjonale perspektivet

De kirkelige handlingene er en viktig del av det å være misjonale menighet sier presten. Presten mener at dette er en sentral brikke, og at det også derfor han har tro på å etablere menighet i Den norske kirke, fordi det åpner så mange dører og muligheter. Han ser viktigheten av at det er den lokale presten som menighetsmedlemmene møter i forbindelse med dåp og begravelse. Når han nå snakker om menighetsmedlemmer så mener han alle døpte innenfor soknet til kirka. Det betyr at det både kan være aktive og passive medlemmer. Dåp, vielse og begravelse er nemlig møtepunkt mellom menighetsmedlemmene og kirka som kommer helt av seg selv. Fordi tradisjonene enda står så sterkt at det er naturlig for folk å henvende seg til kirka. Dersom medlemmene får et positivt møte med kirka, vil de da kanskje se at kirka også kan være noe for dem hver søndag, tenker presten. På den måten når en hele tiden ut til mennesker som ikke har et regelmessig forhold til kirka. Det kan være noe rart å se på dette som misjon når det faktisk gjelder kirkas egne medlemmer. Men så er det i realiteten slik at kirka fortsatt spiller en stor rolle som tradisjonsbærer i vårt samfunn. Derfor er det slik at mange kan kalle seg for medlemmer selv om de likevel ikke opplever stor tilhørighet til menigheten, eller at de faktisk ikke bekjenner samme tro. For mange er det tradisjonen som er

---

¹¹² Informant 1

¹¹³ Informant 1

den største grunnen til at en er medlem. Derfor kan vi se at for å kunne endre dette er nettopp disse kontaktflatene en stor mulighet for å nå ut med budskapet om hva det egentlig handler om til enda flere. Presten forteller at til og med før kirka ble bygget var det et bevisst valg at han tok begravelser til folk fra denne bygda.

Og da hadde vi jo ingen bygg, så jeg var rundt og var hjemme hos folk og hadde enkeltsamtaler med folk. Eh.. Vielser gjorde vi ikke så mye med... Men med gravferd og dåpssamtaler er bevisste valg som vi gjorde for å utnytte folkekirkekontakten i etableringen av menigheten.¹¹⁴

Dermed hadde kirka en kontaktflate i bygda til og med før den var bygget.

5.4.2 Betydningen av dåpen

Under observasjonen til gudstjenesten var det en ting som skilte seg mer ut enn andre ting. Menigheten har nemlig valgt å ha en utvidet dåpshandling. Med det mener jeg at en i gudstjenesten hadde lagt til en del elementer til den forordnede dåpsliturgien¹¹⁵. En brukte blant annet god tid til hver dåpsfamilie. Etter at barna var døpt ble alle dåpsbarna invitert frem til alteret og hele menigheten sang velsignelsen. Dåpen fant sted ganske tidlige i gudstjenesten slik at barna enda ikke hadde gått til søndagskole. Under dåpshandlingene ble det lagt stor vekt på at barna ble døpt inn i denne menigheten og at menigheten har et ansvar for å be for barna og ta vare på deres tro¹¹⁶. En kan med dette se at dåpen er viktig for menigheten. De tar den på alvor, og ikke minst opplever de som bærer barna til dåp å bli tatt på alvor. Dette er ofte folk som ikke er så vant med kirke og menighet, og når de da opplever å bli sett og møtt på den måten vil det gi dem et positivt bilde på kirka. Dermed kan faktisk dåpen bli en inngangsport til menigheten og til deres engasjement i menighetens arbeid.

Presten i fjelltoppen menighet sier at menighetens ønske er at dåpsfamiliene skal oppleve at det er fokus på hver enkelt og at de blir møtt og sett. Det er viktig at dåpshandlingen kobles med menigheten slik at menigheten er seg bevisst på sitt ansvar for dåpsbarna, nemlig å be for dem og lære dem om den kristne tro¹¹⁷. Presten sier at:

Dåpen er noe stort, og derfor må vi gjøre det til noe stort. Når en løfter barna opp er det en god anledning til å si noe om dåpen.. en får en helt annen oppmerksomhet når en holder et barn. Da lytter menigheten på en helt annen måte...¹¹⁸

---

¹¹⁴ Informant 1

¹¹⁵ Observasjon 18.10.15

¹¹⁶ Observasjon 18.10.15

¹¹⁷ Informant 1

¹¹⁸ Informant 1

Dette gjør at menigheten hele tiden blir bevisst på hva dåpen handler om og at familiene blir koblet på menigheten. Presten sier at de bare har positive opplevelser ved å gjøre det slik. Som kirke må vi ta dåpen på alvor og vise tydelig hva vi mener med det vi gjør. For mange kan dåpen bare være en tradisjon eller en fin ting en ønsker for barna. Presten sier i den forbindelse at for kirka er jo ikke dåpen til for tradisjonen sin del. Dåpen må da få være det den er og få det fokuset den fortjener. I tillegg til å fokusere på selve dåpshandlingen ble det sunget en velsignelse for barna tilslutt. Dette sier presten at ble til litt tilfeldig. Det var en ide som noen fikk og så opplevde alle det som veldig positivt. Derfor har de også fortsatt med å gjøre det slik. ”... det har liksom blitt dåpsvelsignelsen vår, som vi også synger for konfirmantene våre.”¹¹⁹

5.5 Kirkebygg kan bidra til å skape menighetstilhørighet

At et bygg kunne bety så mye, har nok forundret både presten og menigheten. Det var en markant forskjell i gudstjenestedeltakelse når en fikk et eget kirkebygg for menigheten. En økte fra å være rundt 80 stykk til å bli 200 på hver gudstjeneste. Når en bygger kirke så tror en kanskje ikke at det er så bokstavlig, at det å faktisk bygge kirka er så vesentlig. Men for denne menigheten var det altså det. ”... men jeg hadde sånn fokus på at det er menighetsarbeidet, og at det er fellesskapet som er menigheten. Bygget er bare en plass for å ha fellesskapet. Men det at kirka...”¹²⁰ Når bygget stod ferdig doblet en altså deltakelsen på gudstjenestene. Da kan en ikke si at bygget ikke har noe å si.

Jeg spurte også presten hva han tenkte kunne være grunnen til dette. Han sa at han hadde snakket med en konfirmantmor som hadde startet en tankerekke hos ham. Han skjønnte da at det å ha gudstjeneste på et bydelshus nødvendigvis ikke var lavterskel likevel, slik menigheten hadde tenkt. Men for noen var det faktisk høyere terskel å komme på bydelshuset enn det var å komme i den nye kirka. For noen kunne det oppleves som sekterisk å være en mindre gruppe på et bydelshus eller i en gymsal.

Vi var liksom en intim gjeng der som samlast... Ja, det var vanskeligere å gå der og sitte på bakerste benk, og bare være en sånn som bare var der en gang i året. Det var en større forventning om engasjementet og sånn. Ja så sekterisk... jeg tror kanskje det var dekkende...¹²¹

---

¹¹⁹ Informant 1

¹²⁰ Informant 1

¹²¹ Informant 1

Det kan virke som om et nytt kirkebygg ikke er så avskrekkende. Det vil kanskje ikke oppleves så rart å gå innom den nye kirka. Eller kanskje tenkte noen at når den nye kirka kommer, da skal vi engasjere oss. Hva grunnen er til at så mange plutselig kom er vanskelig å si, men det gir oss et bilde på at et kirkebygg er viktig for en menighet og bidrar til å forsterke identiteten.

5.6 Trosopplæring som menighetsutvikling

Kan trosopplæringen være med å bety noe for om en menighet opplever vekst? Dette var et spørsmål som jeg valgte å ta med i intervjuene. Mine tanker var at trosopplæringstiltak har en stor kontaktflate og får mange mennesker til å komme til kirka. Men spørsmålet blir da om de kommer igjen. Derfor ønsket jeg å spørre mine informanter om hva deres erfaringer hadde vært med trosopplæringen i forbindelse med menighetsutvikling. Kan trosopplæringen være med å bidra til at mennesker føler tilhørighet til kirka og kommer på andre gudstjenester? Presten i menigheten mener at trosopplæringen er viktig for menigheten.

Jeg tenker at trosopplæringen er en gave... Både fordi vi får midler holdt jeg på å si. Men også fordi vi får en struktur... vi blir liksom prest inn i noe som jeg synes virker bra... Det kommer jo i samme kategori som slike andre breddekontaktpunkt som vi har som kirke... Som kirkelige handlinger.¹²²

At han sammenligner trosopplæring med kirkelige handlinger er veldig interessant. Men når en tenker over det er det ikke så store forskjeller. Den eneste forskjellen er at trosopplæringstiltak er noe som kirka helt konkret inviterer inn til, i motsetning til de kirkelige handlingene hvor menneskene oppsøker kirka. I tillegg har de kirkelige handlingene lange tradisjoner, slik at mange kommer av seg selv. Trosopplæringstiltak er relativt nytt, i hvert fall i denne menigheten. Presten gjør meg oppmerksom på at menigheten var blant de siste som fikk midler til trosopplæring og er nettopp ferdig med å utarbeide sin plan for trosopplæring i menigheten.

Under observasjonen av gudstjeneste fikk jeg se at trosopplæringstiltaket ble flettet inn i gudstjenesten, slik at alle visste hvorfor og hva det gikk ut på. Under gudstjenesten jeg fikk observere var det utdeling av bibler til 5. klassinger¹²³. Dermed snakket en mye om bibelen og hva som er viktig med å ha en bibel, og hva en kan lære med å lese i bibelen. Dermed ble både store og små bevisste på hvorfor det er viktig å gi ut bibler og hva som er bra med å eie en bibel selv. Det var ikke bare noe en måtte gjennomføre, men det ble en del av hele

---

¹²² Informant 1

¹²³ Observasjon 18.10.15

gudstjenesten på alle vis. Som 5. klassing får en da også opplevelsen av at en hører til i menigheten, at menigheten ønsker at en skal være der og at det er viktig det en får være med på. At trosopplæringstiltakene har så stor plass i gudstjenesten har det vært store diskusjoner om i menigheten, i følge presten. Grunnen til det er at noen opplevde at gudstjenestene bare var trosopplæringsgudstjenester. Derfor var det viktig for menigheten å snakke gjennom det og forstå hva som er viktig med det og hva en ønsker å få ut av det.

Altså den problemstillingen, viss det er en problemstilling da, men den oppfattes nok som en problemstilling, at veldig mange gudstjenester blir jo trosopplæringsgudstjenester. Det er jo ikke en eneste vanlig gudstjeneste igjen. Da tenker jeg ja.. hva er da en ”vanlig” gudstjeneste, sant vel. (...) jeg ser jo poenget.. det er klart at det kupper jo litt av gudstjenesten. Samtidig så blir det jo da å finne, hvordan kan det være en god del av gudstjenesten? Og det tror jeg det kan. Og det fyller opp kirka med unger og foreldre.. eh.. og det er jo bra.¹²⁴

Dermed har menigheten funnet en balanse, slik at en ikke opplever det som om trosopplæringen stjeler gudstjenestene, men at det blir en helt naturlig del av menighetslivet og av gudstjenesten. Trosopplæring har jo alltid vært en del av det å være menighet, det er ikke noe nytt som nå blir innført. Det som nå er annerledes er at det blir lagt mer vekt på trosopplæring i menighetene og bevilget penger spesielt til trosopplæring.

5.7 Betydningen av presten

Dette er mer som et undrende spørsmål til slutt. Etter hvert intervju gikk tankerekken min til om det hadde vært noe annerledes om det hadde vært en annen prest eller andre personer? Hvor personavhengig er det at en menighet opplever vekst? Vi har jo alle forskjellige oppgaver og er utrustet til forskjellige ting. Er det slik at det bare er noen menigheter som kan oppleve vekst fordi de har konkrete nøkkelpersoner? Jeg spurte dette spørsmålet bare til trosopplæreren, da jeg hadde fundert over dette etter de to forrige intervjuene. Hun sier; ”Ja det tror jeg faktisk... Han er en prest som bryr seg mye om dette.”¹²⁵ Jeg undret meg videre på om det var noen erfaringer presten hadde, eller egenskaper han har som kan være vesentlig for å kunne oppleve fremgang og vekst i en menighet. Kunne det være at presten har bakgrunn fra misjonen? Det kan nok være nyttig å ha erfaring med å tenke utenfor boksen. At ting ikke må følge et visst mønster, og at det er viktig å tilpasse seg til kulturen rundt på den måten at mennesker opplever at de blir tatt på alvor. Men om det er essensielt for at en menighet skal oppleve vekst, det er vanskelig å si. Det er likevel viktig å ta med når jeg nå

---

¹²⁴ Informant 1

¹²⁵ Informant 3

skal analysere mine funn, å si noe om at denne menigheten har hatt svært engasjerte personer involvert i menighetsplantingen. I tillegg har de hatt en prest som har vært misjonær og også plantet menighet tidligere. Presten er også ansatt i NMS sitt arbeid for menighetsplanting i Norge, og har derfor mye erfaring når det kommer til menighetsutvikling og menighetsplanting.

KAPITTEL 6

ANALYSE

Vi har nå sett på ulike teorier for menighetsutvikling, og hva forskningen sier kan være grunner til at en menighet opplever vekst. I tillegg har vi sett nærmere på Fjelltoppen menighet og hvilke erfaringer de har gjort i forhold til vekst og menighetsutvikling. I denne delen vil jeg drøfte nærmere, ut i fra mine funn, hvilke faktorer som kan bidra til vekst og utvikling i en menighet. Jeg har plukket ut noen av funnene som jeg ser som spesielt interessante og vil her diskutere hvorvidt de kan bidra til vekst og utvikling i en menighet i Den norske kirke. Funnene jeg har plukket ut er spesielt interessante enten fordi empirien og forskningen ikke samsvarer, eller fordi de bekrefter hverandre på en tydelig og utfyllende måte.

6.1 Kirkebygg

Det er veldig interessant å se hvor stor betydning selve kirkebygget fikk for Fjelltoppen menighet. Her så vi at da kirka stod ferdig økte faktisk gudstjenestedeltakelsen til det dobbelte av det den hadde vært da menigheten holdt til på bydelshuset. Dette var til stor overraskelse for både presten og resten av menigheten (se 5.5). At gudstjenestedeltakelsen skulle øke med over 100% så fort hadde de aldri trodd. Hva kan så grunnen til dette være? At et kirkebygg skulle få så stor betydning? Presten i menigheten mente at det kunne handle om at terskelen for komme på bydelshuset opplevdes som større enn å komme inn i et nytt kirkebygg. Han mente at det faktisk kunne oppleves som sekterisk for noen å samles en liten gjeng på et bydelshus¹²⁶. Grunnen til at kirkebygget kan oppleves som mer åpent og inkluderende kan være fordi det tydelig viser menighetens identitet. I tillegg bærer det med seg en lang tradisjon som står sterkt og representerer så mye mer enn hva et bydelshus gjør, kanskje spesielt for de som ikke er en del av fellesskapet. Når en kommer til et kirkebygg så vet en hva en får, det gjør en kanskje ikke i et bydelshus. Et kirkebygg er et sted hvor mennesker kommer til for å feire høytider og store markeringer. Det er kanskje også da lettere å komme hver søndag også?

---

¹²⁶ Informant 1

Jeg har funnet lite i mitt materiale om kirkebygg i forbindelse med menighetsutvikling. Det som likevel kan si oss noe om dette er materialet på hva det vil si å være kirke. Selv om det handler mer om menighetsfellesskapet enn om kirkebygget. Harald Hegstad har sagt noe om dette i verktøyet som ble utviklet etter prosjektet Menighetsutvikling i folkekirken (se 3.1.4). Her sier Hegstad at kirken er et fellesskap av troende som søker Gud. Det handler ikke om bygget eller hvor en er samlet, men det handler om folkene som skaper fellesskapet.¹²⁷ Jesus sier at der hvor to eller tre er samlet i hans navn, der er han midt i blant dem. Det viser oss at kirke ikke handler om antallet eller et bestemt bygg, men dem som søker etter Guds nærhet sammen. Det er fellesskapet som er viktigst ved det å være kirke, ikke bygningen eller omstendighetene rundt. En kan da spørre seg hvorfor en bygger kirkebygg i det hele tatt? De første kristne samlet seg jo i hjemmene leser vi i apostlenes gjerninger (Apg. 2,42:47). Kan da ikke menigheter fortsatt samle seg i hjemmene eller i offentlige bygg som har stor plass? Hvorfor må vi restaurere på gamle bygg, eller bruke mange penger på nye flotte kirkebygg?

Presten i Fjelltoppen menighet sa noe om hvordan de kunne forsvare å bruke 45 millioner på et nytt kirkebygg. Han sier at det ikke er verdt så mange penger for at folk skal slippe å kjøre til nabobygda. Men dersom det er noen fra Fjelltoppen som begynner å gå i kirka fordi det har kommet et nytt kirkebygg, og faktisk kommer til tro på grunn av det, da er det verdt hver en krone. Det ble faktisk slik at flere har kommet til gudstjeneste og blitt en del av fellesskapet etter at kirke ble bygget. Fjelltoppen menighet erfarte at det ikke var det samme å ha gudstjenestene sine i et annet bygg enn kirka. De opplevde faktisk at kirkebygget var mer inkluderende. Dermed kan ut i fra dette forsvare pengebruken til å restaurere gamle bygg eller bygge nye, fordi det kan føre til at mennesker kommer til tro, slik Fjelltoppen menighet fikk erfare.

I tillegg til dette er det interessant å se hvilke erfaringer ByMenigheten i Sandnes har gjort i forhold til menighetsvekst. I rapporten fra evalueringen av menigheten finner vi at de ikke har opplevd noe særlig vekst etter etableringsfasen. I tillegg viser rapporten at de har valgt ikke å satse på nytt kirkebygg. Om dette har noe konkret sammenheng vet vi ikke. Det er likevel interessant å se ettersom det hadde så stor betydning for Fjelltoppen menighet.

Med dette kan vi se at det faktisk kan være en viktig faktor for om en menighet opplever vekst at de har et kirkebygg. Det vil likevel ikke si at en ikke er kirke dersom menigheten samles et

---

¹²⁷ Hegstad, "Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?", s. 9

annet sted. Å være kirke handler fortsatt om å være et fellesskap som søker Gud. Det viser oss bare at et eget kirkebygg faktisk oppleves som mer inkluderende enn å samles i en gymsal eller på et idrettshus, og er en viktig faktor for at en menighet skal oppleve vekst.

6.2 Oppgaver knyttet til gudstjenesten

Respondentene mine i Fjelltoppen menighet understreker at det å gi mennesker oppgaver i gudstjenesten har vist seg å være viktig i menighetsutviklingen. I Fjelltoppen menighet har de erfart at dersom mennesker får en oppgave eller en tjeneste vil de komme igjen (se 5.3.2). Det er interessant å legge merke til at dette spesielt handler om oppgaver som er knyttet til gudstjenesten. Det har ikke vært det samme med oppgaver til trosopplæringstiltak. I tillegg til dette har respondentene mine erfart at oppgaver er viktig fordi det gir folk en anledning eller unnskyldning til å komme på gudstjenesten. Konklusjonen til mine respondenter var derfor at det er gudstjenesten det er viktig å skape et engasjement rundt.

Geir Hansen skriver i sin artikkel ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling” (se 3.1.1), at involvering av frivillige i gudstjenesten kan bidra til eierskap til gudstjenesten som videre kan føre til at enkeltpersoner opplever tilhørighet til menigheten. Han trekker spesielt frem at det er viktig å gi mennesker oppgaver i gudstjenesten for at de skal oppleve seg inkludert i menighetens fellesskap. Han skriver at det er viktig at gudstjenesten er kontekstuell og har stor grad av involvering av frivillige. I tillegg til dette skriver Sindre Eide i sin artikkel i boka *Sammen i forandring* (se 3.1.4.2), om at gudstjenesten er menighetens hjertesak. Her viser han at det er viktig å fokusere på involvering i gudstjenesten nettopp fordi gudstjenesten er sentrum i menigheten. Her søker mennesker Gud, og Gud gir oppbyggelse, glede og velsignelse¹²⁸. Dette bekrefter også det vi har sett at Fjelltoppen menighet har erfart. At det nettopp er oppgaver knyttet til gudstjenesten som er viktig å fokusere på. Og at gudstjenesten må få stå i sentrum når en tenker menighetsutvikling.

Daglig leder i Fjelltoppen menighet setter fokus på at det er viktig at mennesker får merke at menigheten har behov for ens tjenester og ressurser (se 5.3.2). Han sier at det er viktig at rett person får rett oppgave for at folk da kjenner at en blir sett og at det en har kunnskaper om kan brukes til noe. Nå bruker ikke daglig leder selv ordet nådegaver, men jeg tenker at det er naturlig å knytte det opp mot nettopp nådegaver eller det som folk har kunnskap om. NAMU sier oss noe om dette.

---

¹²⁸ Eide, ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, s. 103

Menighetsutviklingsverktøyet NAMU viser oss viktige perspektiver på faktorer som bidrar til at en menighet både vokser og har god kvalitet (se 3.2.2). Det ene tegnet handler om nådegavebaserte tjenester. Nådegavebaserte tjenester handler om å gi mennesker oppgaver som de er utrustet til å gjøre. NAMU viser oss at Gud har gitt hver enkelt ulike nådegaver og ressurser, og dermed kan en finne mennesker som passer til ulike oppgaver i menigheten. NAMU fokuserer både på at det er viktig å gi mennesker en oppgave, i tillegg er det viktig at det er rett person til rett oppgave. På den måten vil det være bærekraftig og folk vil oppleve at de mestrer oppgaven de har fått og at det gir dem energi isteden for å tappe dem for energi¹²⁹. I tillegg trekker NAMU frem viktigheten av at gudstjenestene oppleves som inspirerende. Undersøkelsen deres viser at dersom mennesker opplever gudstjenestene i menigheten inspirerende og relevant for dem vil de komme tilbake.

Hegstad trekker også dette frem i sin artikkel; ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre? ” (se. 3.1.4.1). Her sier han at å være kirke handler om å være deltakere i et fellesskap. I en menighet er en ikke bare medlem men også deltaker. Han sier at fellesskapet har behov for alle deltakernes evner og ressurser. I artikkelen om trosopplæring skrevet av Heid Leganger-Krogstad (se. 3.1.3), leser vi om en dame fra Detroit som har fokus på at vi kan lære av hverandre. Hun mener at i fellesskapet kommer vi hver og en med ulike styrker og kunnskaper som andre kan nytte seg av. Hun mener at det er viktig å fokusere på at vi kan lære av hverandre og at fellesskapet har behov for ens ressurser.

Ut ifra dette kan vi se at det er viktig å gi mennesker oppgaver i gudstjenesten dersom en ønsker vekst. Noen av grunnene til det er at de da blir sett og opplever at det er behov for en i menighetsfellesskapet. I tillegg har folk en unnskyldning til å komme på gudstjenesten, og kan dermed oppleve å bli en del av fellesskapet. I tillegg kan en tjeneste gjøre at folk blir sett og kjenne at det er bruk for en i menigheten. Det kan også være viktig at selve oppgaven passer hver enkelt slik at en opplever å kunne gi av seg selv, eller at en får bruk for sine nådegaver og ressurser. Vi kan med dette se at involvering av frivillige i gudstjenesten er en viktig faktor for at en menighet skal oppleve vekst. Det er viktig at en menighet jobber med gudstjenesten og bruker tid på å finne rett person til rett oppgave i gudstjenesten. På den måten vil flere kjenne eierskap til gudstjenesten og dermed også tilhørighet til menigheten.

---

¹²⁹ Schwarz, *Naturlig kirkevekst*, s. 27

6.3 Identitet

I følge respondentene mine har Fjelltoppen menighet en sterk identitet i Den norske kirke. Det var likevel noe tvil om det var behov for en menighet til i bygda ettersom det fantes både en frimenighet og et bedehus fra før av (se 5.1). Hvorfor skulle en da bygge en ny kirke? Presten i Fjelltoppen menighet viser oss at det som er styrken til en menighet i DNK er at en har en stor kontaktflate gjennom de kirkelige handlingene, og han mener at en da kan nå enda flere. (se 5.4). Han brukte selv en del tid på å få en god dialog med frimenigheten og bedehuset, slik at de alle kunne være enige om at de jobbet sammen mot å nå ut til enda flere, og at det ikke skulle være en konkurranse mellom menighetene. Presten sier at det er godt å ha flere tilbud, da det forhåpentligvis kan nå enda flere.¹³⁰

Olav Skjevesland skriver noe om dette i sin artikkel ”Menighetsutvikling eller menighetsplanting” (se 3.1.2). De nye forsamlingene som blir dannet i misjonsforeningene kaller Skjevesland for en uklar mellomting mellom forening og frimenighet. Den tradisjonelle territorialmenigheten kan oppleves som noe enklere å forholde seg til da identiteten deres er klar¹³¹. Likevel kan det også innenfor territorialmenighetene være vanskelig å vite om det er hensiktsmessig å plante en helt ny menighet i en ny bydel, eller bruke mer ressurser på den eksisterende kirka. I Fjelltoppen menighet har de valgt å bygge et helt nytt kirkebygg fordi de så det som hensiktsmessig. De er likevel klar på at identiteten deres er i Den norske kirke.

Fjelltoppen menighet har også jobbet mye med hva de ønsker å være som menighet, og hva de ønsker å fokusere på. De har gjort konkrete valg i forhold til å ha få, men gode aktiviteter (se 5.3.2). Dette gjør at de er en særegen menighet på mange måter fordi de har valgt å gå utenom noen av føringene som ligger fra kirkemøte om hvordan en gudstjeneste skal se ut¹³². Dette kan gjøre at folk ikke vil kjenne seg igjen dersom de kommer fra andre menigheter. Likevel kan det også bidra til at menigheten opplever større identitet og eierskap til sin gudstjeneste. Det har vært viktig for Fjelltoppen menighet å gjøre gudstjenesten til et godt sted å være for alle, og bygge en sterk identitet rundt gudstjenesten. Dette har de gjort ved å bruke sanger som folk liker og kjenner igjen, og andre elementer som gjør at gudstjenesten oppleves relevant for folk. Kirkebygget var også med på å gi Fjelltoppen menighet en større identitet som menighetsfellesskap og gjorde at flere følte seg velkommen og inkludert.

---

¹³⁰ Informant 1

¹³¹ Skjevesland, ”Menighetsutvikling eller menighetsplanting”. s 40

¹³² I 2011 vedtok kirkemøte ny ordning for hovedgudstjenesten. Her er det en del valgmuligheter, men likevel er det en ordning som viser hvordan en gudstjeneste skal se ut i Den norske kirke.

Menighetsutviklingsverktøyet FOKUS lærer oss at det er viktig å se på vår identitet som kirke. Det er viktig å være bevisst på hva en gjør og hva en er som menighet for å kunne bli bedre på nettopp det (se 3.2.1). Identitet handler også i følge FOKUS om hvor en befinner seg i kirkelandskapet, og tydelighet i forhold til hva en er som kirke.

Hallvard Olavson Mosdøl skriver også om identitet i sin artikkel om erfaringer fra sjømannskirken (se 3.1.4.4). Her trekker han frem at erfaringer fra sjømannskirka har vist at når en opplever at en er en del av en menighet vil en oppleve at en er en del av noe større og få eierskap til kirka. Dette gjør også at en er stolt over kirka si og ønsker at flere skal få del i fellesskapet.

Her har vi sett at Fjelltoppen menighet har vært tydelig på hvor de befinner seg i kirkelandskapet, da de bekjenner seg innenfor Den norske kirke. Det har også vært viktig for dem å være tydelig på hva de ønsker å være som kirke. At de ønsker å være en menighet som inviterer inn til et godt fellesskap, men også som strekker seg ut til lokalområde og være en kirke som er der for dem som trenger det. Jeg tenker at identitet er med på å skape trygghet og bevissthet rundt hva en er med på og hva en er en del av. Det er også med på å skape samhold og fellesskapsfølelse i en menighet. I tillegg til at en er en del av noe som er større enn en selv. Derfor er det viktig å fokusere på identitet for at en menighet skal oppleve vekst.

6.4 Stedegengjøring

Fjelltoppen menighet har brukt mye tid på å finne ut hvordan de ønsker å være som menighet, og hvordan de ønsker å ha sine gudstjenester. De er en menighet som befinner seg i en bygd hvor det er et sterkt kristent engasjement og frivillighetskulturen står sterkt (se 5.1.1). Dette er noe av grunnen til at de har valgt å ha en godhetsuke. Her kan nemlig kirka gi noe tilbake til bygda, for å vise dem noe av evangeliets budskap på deres måte, ved å vise godhet og raushet til hverandre. De har også erfart at folk stiller opp og at godhetsuken var med på å bygge fellesskap. I tillegg til det har de valgt å ha sanger under gudstjenesten som en kan kjenne igjen og som det er lett å synge med på. Presten sier at det alltid er godt gjennomtenkt hvilke sanger en bruker under gudstjenesten slik at alt henger sammen. Det er et sted preget av mye kor og sang og musikk. Ved å dra dette inn i gudstjenesten er det med på å skape gjenkjennelse for folk. Menigheten har ikke opplevd at deres fokus på sang og musikk har bidratt spesielt til vekst, men de har fått god tilbakemelding på at mennesker opplever gudstjenesten som et godt sted å være.

Geir Hansen skriver noe om dette i sin artikkel ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”. Her skriver han om viktigheten av stedegengjøring av gudstjenesten. Med det mener han at Gudstjenesten kan ha elementer fra lokalsamfunnet i seg for at folk skal kjenne seg igjen og få eierskap til gudstjenesten. Det er viktig at folk opplever gudstjenesten som relevant for dem slik at de opplever å kunne ta ting med seg ut i hverdagslivet.¹³³ Stedegengjøring handler om at gudstjenestene kan få sine egne preg, slik at menighetsmedlemmene opplever gudstjenesten som sin egen og ikke som fjernt eller unaturlig. I den nye gudstjenestereformen som kom i 2011 er også stedegengjøring av gudstjenesten en av tre kjerne verdier.¹³⁴

NMS nettverket har spesielt fokusert på dette med kontekst når en skal etablere nye menigheter (se 3.2.3). NMS har brukt samme fremgangsmåte som når en planter en menighet et annet sted i verden. Her har de sett fra erfaring at en kan veldig gjerne tenke på samme måte i Norge. Det er da viktig å prøve å tilnærme seg kulturen en befinner seg i på en god måte. Slik at budskapet om evangeliet blir forståelig for folk uten å endre karakter.

I og med at Fjelltoppen menighet er en del av NMS nettverket, har dette også vært viktig for dem å fokusere på konteksten de befinner seg i og hvordan de på best mulig måte kan møte menneskene i området rundt kirka. De har erfart at når mennesker opplever at gudstjenesten er noe for dem, og noe som tar deres hverdag på alvor, da kan gudstjenesten oppleves som et godt sted å være. Da kan det også bidra til at de kommer igjen, og at menigheten opplever vekst. Dermed kan en se at det å ta konteksten en befinner seg i på alvor, kan være viktig for at en menighet skal oppleve vekst.

6.5 Smågruppfellesskap

Et stort ønske i Fjelltoppen menighet har vært å etablere smågruppfellesskap. Dette har de arbeidet med fra starten av, men har enda ikke fått det til. Presten i Fjelltoppen menighet har erfart at det kan være vanskelig å etablere slike fellesskap i en bygd hvor det allerede finnes et etablert kristent arbeid. Likevel er han åpen for at menigheten vil få det til å fungere en gang, og ser det som et godt redskap for menighetsutvikling.¹³⁵

Smågruppfellesskap som utgangspunkt for en menighet har vært et viktig fokus og verktøy for NMS nettverket. NMS nettverket ser at et samspill mellom smågruppfellesskap og

---

¹³³ Hansen, ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”, s. 23

¹³⁴ Den norske kirke, ”Veiledning om ulike sider ved gudstjenesten”; tilgjengelig på https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/gudstjeneste---liturgi/gudst2011_2012_ulike_sider_gudstj_bokm.pdf; besøkt 4. Desember 2015

¹³⁵ Informant 1

storgрупpefellesskap er viktig for menighetsutvikling (se 3.2.3). Et smågruppefellesskap er gjerne enklere å starte, før en har etablert menighet. I startfasen er en gjerne bare noen få personer, og da kan det være bedre å samles som et husfellesskap eller en bibelgruppe. Et slikt smågruppefellesskap kan også være med å gi næring og utfordring til troen, og kommer tettere på livet enn et storgрупpefellesskap. Presten i Fjelltoppen menighet sier at det kan være et godt redskap for presten og både ha en gudstjeneste med preken, for så å lage et cellegruppeopplegg basert på prekenen som en kan arbeide med i smågruppene¹³⁶. Ut ifra dette ser vi at smågruppefellesskap kan være en god ressurs for menigheter på flere områder.

Oddbjørn Stangeland trekker også frem smågruppefellesskap i sin bok *Edderkopp og Sjøstjerne*. Han trekker det frem som en av fire veier i menighetsutvikling. Stangeland mener at smågruppefellesskapet må likestilles med gudstjenestefellesskapet på den måten at begge er fullverdige møtepunkt i menigheten i forhold til menighetstilhørighet og åndelig vekst. De må på en måte gå hånd i hånd slik at samspillet dem i mellom utfyller hverandre. Han har selv erfart at cellegrupper kan bidra til å styrke fellesskapet og bidra til åndelig vekst hos menighetsmedlemmene. Han mener at det er et viktig verktøy for menigheten i forhold til disippelgjøring, og at flere kan oppleve menighetstilhørighet.

Fjelltoppen menighet er en del av NMS nettverket og har hatt et ønske om å starte med smågruppefellesskap. Det er interessant å se at Fjelltoppen menighet har hatt gode tanker om smågruppefellesskap og et sterkt ønske om å få det til, men likevel ikke lykkes med dette (se 5.3.3). Likevel har de opplevd at storgрупpefellesskapet var med på å skape menighetstilhørighet for folk. De har prøvd flere ganger å etablere cellegrupper i deres menighet, men cellegruppen har ikke fått til å dele seg, og de har ikke klart å holde på dem over lengre tid. Presten sier også at selv om de ikke har fått det til enda er det noe de ønsker å jobbe med videre for å få til. Det er vanskelig å si noe om hvorfor de ikke har fått det til. Ingen av mine informanter klarte å svare veldig tydelig på dette. Presten nevnte at det er flere i menigheten som allerede har en smågruppe i en eller annen form som de er en del av, og mener at dette kanskje kan være grunnen til at fjelltoppen menighet ikke har klart å etablere egne smågrupper. Det er mulig at det gjør at en ikke klarer å få startet noe smågruppefellesskap. Presten nevner likevel at han vet at det stort sett er de som er mest engasjert i menigheten som er etablert i et eget smågruppefellesskap, mens det finnes flere i menigheten som ikke er det.

---

¹³⁶ Informant 1

Tidligere har vi sett at et av verktøyene for menighetsutvikling, NAMU, fokuserer på livsnære grupper som tegn på en menighet med god kvalitet, og som kan bidra til vekst (se 3.2.2).

Ifølge NAMU er livsnære grupper små fellesskap hvor en kan dele erfaringer fra troslivet og lære mer om hva bibelens budskap sier oss i dag. De fokuserer spesielt på multiplikasjon av slike grupper for at de skal oppleve vekst. NAMU ser at småfellesskap blir mer og mer viktig jo større menigheten er.

Salt bergenskirken gav i 2003 ut boken *Tusen Hjem*, som handler om hvordan menigheter kan lykkes med smågrupper. Salt kirken er en menighet i Bergen som er en del av pinsebevegelsen. Her kaller de smågruppene for "lifegruppe". Pastoren i menigheten, Øystein Gjerme, sier i en artikkel skrevet i avisa Dagen, at lifegruppene ikke har en samlet definisjon¹³⁷. Her er det slik at lederen for hver enkelt gruppe definerer hvordan de skal se ut. Hovedpoenget med lifegruppene er at de bidrar til gjensidig omsorg for menighetsmedlemmene og gjensidig oppbyggelse av medlemmene. Gjerme sier at det er letter med relasjonsevangelisering i en gruppe, og gruppene gir et kontaktpunkt som utrunder til tjeneste uavhengig av stormenigheten. Likevel sier Gjerme at smågruppene ikke er instrumenter for kirkevekst i seg selv. Med dette mener han at hovedfokuset til gruppene er at de skal lede enkeltmennesker til et bedre liv gjennom etterfølgelsen av Jesus, som også er menighetens livsvisjon¹³⁸. Gruppene er ikke til i seg selv for å skape vekst, selv om de kan bidra til at menigheten vokser. Likevel forteller Gjerme at gruppene har gjort at det har vært mulig å etablere fellesskap flere steder i landet, som i Os og i Knarvik. Han peker på at gruppene er et godt verktøy for å invitere flere med seg, men fokuset må da være på at en ønsker å fortelle om evangeliet, ikke at en ønsker flere medlemmer i kirka.

Både Salt kirken i Bergen og Oddbjørn Stangeland viser oss at dersom en skal lykkes med smågrupper er det viktig at de er en del av hele menigheten, og et likeverdig fellesskap til gudstjenesten. Men om smågruppefellesskap er en viktig faktor for om en menighet opplever vekst er vanskelig å si noe om. Pastoren i Salt kirken sier at det ikke skal være et instrument for vekst, da brukes det på feil måte. Han sier at det likevel kan bidra til at menigheten opplever vekst. NMS nettverket har sett at det kan være viktig for etablering av en helt ny menighet, men ikke for videreutvikling av en etablert menighet. NAMU peker på viktigheten av at gruppene må deles for å oppleve vekst. For Fjelltoppen menighet kan det virke som om

---

¹³⁷ Dagen, "Smågrupper – nøkkelen til kirkevekst?"; tilgjengelig på http://www.dagen.no/Kristenliv/Sm%C3%A5grupper_-_n%C3%B8kkelen_til_kirkevekst-68045; besøkt 7. Desember 2015

¹³⁸ Saltbergen, "Vår visjon"; tilgjengelig på <http://saltbergen.no/om-oss/var-visjon/>; besøkt 7. Desember 2015

engasjementet må komme fra menighetskjernen selv, og ikke fra ledelsen. Eventuelt da fra de som ikke er etablert i et smågruffefellesskap fra før av, og fokuset må da være å invitere med seg folk som ikke er etablert i et smågruffefellesskap, for så å dele dem videre. Med dette kan vi se at smågrupper kan bidra til at menigheten opplever vekst, men at menigheten likevel kan oppleve vekst selv om en ikke har etablert smågrupper.

6.6 De kirkelige handlingene

Presten i Fjelltoppen menighet har stor på å plante kirke i Den norske kirke. Grunnen til det er at de kirkelige handlingene gir oss som kirke mulighet til å bety noe for veldig mange (se 5.4). Gjennom dåp, vielse og begravelse vil mange flere enn bare de aktive menighetsmedlemmene får et møte med kirka. Presten i Fjelltoppen menighet sier at dersom de får et positivt møte med kirka, kan de kanskje oppleve at kirka er noe for dem¹³⁹.

Bent Reidar Eriksen skriver noe om dette i sin artikkel "Kirken som ramme for folks livstolkning" (se 3.1.4.3). Her viser han at de kirkelige handlingene kan gi en ramme rundt livet. Han trekker blant annet frem at nedgangen i faste kirkegjengere øker, likevel står tradisjonen med å døpe barna sine sterkt i vårt samfunn. Han mener at vi derfor må tenke nytt i forbindelse med merkedager slik at vi kan kombinere det brede kirkelige med det kristne budskapet. Dette gjør at de kirkelige handlingene kan være en god måte å la folk møte kirken på. Videre sier Eriksen at de kirkelige handlingene gir muligheter til å møte mennesker der de er, og la dem få oppleve seg møtt. Å gi dem en ramme rundt livet kan vise dem at kirken er tilstede for dem uansett hva som måtte hende dem av velsignelser og sorger¹⁴⁰.

Fjelltoppen menighet fokuserte mye på dåpen i gudstjenesten sin. Med det viste de at dåpsfamiliene er en viktig del av menigheten og lot dem få kjenne seg velkomne. Presten sier at når dåpen får så stor plass i gudstjenesten blir også menigheten mer bevisst på hva dåpen handler om, og at det er en viktig del av menigheten. Han sier også om dåpen at "den er noe stort derfor må menigheten også gjøre den til noe stort"¹⁴¹. Det er viktig at familien og barna er i fokus nettopp fordi menigheten ønsker at de skal føle seg velkommen og inkludert inn i menigheten. Da er nettopp dåpen en god anledning til det. Dåpshandlingen i gudstjenesten er også en god anledning til å si noe om hva dåpen egentlig handler om, og menigheten blir også bevisst på sitt ansvar for barna som blir båret til dåp. Fjelltoppen menighet har erfart at dåpen kan være en inngangsport til menighetsfellesskapet dersom dåpsforeldrene blir spurt om en

---

¹³⁹ Informant 1

¹⁴⁰ Eriksen, "Åpenhet og tydelighet", s. 154

¹⁴¹ Informant 1

tjeneste i kirka. Presten har selv brukt dåpssamtalen noen ganger til å informere om hva som skjer i menigheten og gi dem en tjeneste. Dette viser oss at det å være frimodig med å invitere mennesker til dåp kan bety at mennesker får oppleve tilhørighet til menigheten.

Bibelen lærer oss at dåp er viktig for menighetsbygging. I misjonsbefalingen sier Jesus at vi skal døpe og lære slik at flere får del i det nye livet (28,18:20). I dåpen blir vi innlemmet i guds kirke og den lokale menigheten. Litteratur fra systematikken lærer oss at dåpen symboliserer en ny pakt og gir oss en ny frihet som er gjort mulig gjennom det Jesus gjorde på korset¹⁴². Gjennom dåpen blir vi en del av en ny familie der vi alle er en i Kristus Jesus (Gal 3,27:28), og dermed er alle døpte et fellesskap av troende som utgjør en verdensvid kirke.

Geir Hansen trekker frem dåpen i sin artikkel ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”. Han sier at dåpen fortsatt er en tradisjon som står sterkt i vårt samfunn, noe som gjør at mange fortsatt kommer til kirka for å døpe barna sine, selv om en har opplevd noe nedgang de siste årene. Han mener at slik dåpen kan være en mulighet til å invitere mennesker inn i kirka, slik kan også nattverden være en mulighet til å invitere mennesker videre inn i menighetsfellesskapet¹⁴³.

Som sagt har Den norske kirke merket noe nedgang i dåpsstatistikken de siste årene.¹⁴⁴ En kan derfor finne flere artikler om hvordan kirken nå skal tenke om dåpshandlingen og hvordan kirken inviterer til dåp. 26. oktober 2015 ble det blant annet publisert en artikkel i Vårt land hvor religionsforsker Ida Marie Høeg har utalt seg i forbindelse med en undersøkelse gjort av Svend Klemmetsby i forhold til at flere kirkemedlemmer velger bort dåp av barna. Hun sier at vi i denne undersøkelsen kan se at det er den religiøse vurderingen av dåpen som svekkes mest. Dermed mener hun det er viktig og ikke bare fokusere på dåpen som en flott tradisjon, men også understreke det religiøse aspektet i kirketilknytningen. Hun mener at overgangsritualene er folkekirkens grunnmur og at dåpen spesielt må løftes frem fordi dette er kirkens medlemsgrunnlag og nettopp inngangen til kirken. Leder i bispemøtet

---

¹⁴² German Martinez, *Signs of Freedom*, Paulist press, New York: 2003, s. 94

¹⁴³ Hansen, ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”, s. 22

¹⁴⁴ Den norske kirke, ”Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014”; tilgjengelig på https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/bakgrunn/tilstandsrapport_den_norske_kirke_2014_kifo.pdf; besøkt 7. Desember 2015

Helga Haugland Byfuglien mener også at det er viktig å kommunisere dåpens betydning ut ifra kirkens tro.¹⁴⁵

Med dette kan vi se at de kirkelige handlingene er en god måte å la folk møte kirken på. Spesielt kan vi se at dåpen gir store muligheter til å invitere inn i menighetens fellesskap. Fjelltoppen menighet legger selv vekt på at det ikke er for tradisjonen sin del at en inviterer til dåp, men nettopp fordi det er i dåpen vi får del i det Jesus gjorde på korset og blir en del av Guds store fellesskap¹⁴⁶. De løfter frem dåpen som det gode, og gjør den verken mindre eller større en det den er. Presten har selv erfart at dåpsfamilier har hatt en god opplevelse av å bære barna til dåp i menigheten og derfor valgt å gå i Fjelltoppen menighet. Likevel har presten erfart at det er viktig at menigheten da har et godt fellesskap som de kan invitere inn til, og at en kan gi dem oppgaver, slik at de etter hvert kan oppleve menighetstilhørighet. Han sier at det har skjedd at noen dåpsfamilier har valgt å gå i menigheten etter at de har hatt dåp, men han tror at det da også ligger andre faktorer til grunn. Blant annet at de var på utskikk etter en menighet, eller at noen så dem og gav dem en tjenesten. Han mener at det er en fin inngangsport, men at dåpen i seg selv nødvendigvis ikke fører til vekst i menigheten. Vi kan dermed se at dåpen er en viktig mulighet som en må bruke til å invitere mennesker inn i kirka for så å bruke energi på å invitere dem videre inn i fellesskapet. Men at den i seg selv bidrar til vekst er vanskelig å si noe om.

6.7 Trosopplæringen

Fjelltoppen menighet har sett at trosopplæringen kan være en gave i form av at en får konkrete verktøy en kan bruke for å nå ut til lokalmiljøet, for videre å invitere dem inn i kirka. Det oppleves som veldig positivt, og en har sett at flere som tidligere ikke har gått i kirken har fått et godt møte med kirken og gir god tilbakemelding¹⁴⁷. En har likevel sett at bare å være med på et breddetiltak i trosopplæringen ikke automatisk gjør at en blir fast kirkegjenger. Men dersom en bruker trosopplæringstiltakene som en mulighet til å invitere videre inn i fellesskapet og gudstjenesten, vil en kanskje oppleve at flere kommer til gudstjeneste.

Trosopplæring i menigheten kan være en viktig faktor for at menigheten skal oppleve vekst. Selv om trosopplæring av menighetsmedlemmer ikke er noe nytt begrep, er det likevel slik at

---

¹⁴⁵ Vårt land, "Lar barna velge selv om de vil bli døpt"; tilgjengelig på <http://www.vl.no/nyhet/lar-barna-velge-selv-om-de-vil-bli-d%C3%B8pt-1.423006>; besøkt 7. Desember 2015

¹⁴⁶ Informant 1

¹⁴⁷ Informant 3

vi i 2009 fikk en ny revidert plan for trosopplæring i den norske kirke¹⁴⁸. Dette på bakgrunn av at kristendommen fikk mindre plass i religionsundervisningen på skolen. Den nye trosopplæringsplanen legger til rette for at menigheter skal ha flere breddetiltak til ulike alderstrinn. Slik at en kan invitere hele dåpskull til en stor samling, og da nå ut til enda flere enn hva en kanskje får til ved kontinuerlige tilbud i menigheten som klubb og kor. I Fjelltoppen menighet har trosopplæringen blitt en integrert del av menighetsarbeidet, spesielt i gudstjenesten. Under observasjonen av gudstjenesten så vi at menigheten hadde et stort fokus på barn og unge (se 5.3.1). Barna har stor plass både i gudstjenesten og i menigheten ellers. Det er tydelig å se at Fjelltoppen menighet har stort fokus på at en ønsker å heie frem barna og lære dem om evangeliet.

Heid Leganger-Krogstad skriver i sin artikkel ”Trosopplæring som drivhjul i menighetsutvikling” (se 3.1.3), at det er viktig at kirka nå tar et ansvar for trosopplæringen for å ivareta den kristne kulturarven og for å opprettholde rekrutteringen til menigheten¹⁴⁹. Hun legger vekt på at det både må arbeides med trosopplæring på det lokale plan og samtidig på nasjonalt plan. Slik at en har gode planer og målsettinger å forholde seg til som kirke, men også for å opprettholde noe av det skolen gjorde tidligere som bidro til en felles forståelse i samfunnet. I tillegg løfter hun frem betydningen av at mennesker må bli møtt med evangeliet på deres språk og på deres premisser. Det er viktig at en tar elementer fra lokalsamfunnet inn i trosopplæringen slik at det er gjenkjennelig.

I den Anglikanske kirken i England har de gjort en undersøkelse på kirkevekst fra 2011 til 2013. I 2014 ble det gitt ut en foreløpig rapport på funnene i forhold til hva som bidrar til kirkevekst¹⁵⁰. Her så de blant annet at de kirkene som hadde godt opplegg for barn og tenåringer opplevde mer vekst enn de som ikke hadde det. Grunnen til dette mente de var at evangelisering til voksne har begrenset potensial da det kommer frem i en britisk undersøkelse gjort på sosiale holdninger, at det er sjeldent å se at voksne endrer sin religiøse

---

¹⁴⁸ Den norske kirke, ”Plan for trosopplæring”; tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/plan-for-trosopplaring/?id=1352501>; besøkt 7. Desember 2015

¹⁴⁹ Leganger-frostad, ”Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?”, s. 68

¹⁵⁰ The Church of England, ”From Anecdote to evidence – Findings from the church Growth research programme 2011-2013”; tilgjengelig på <http://www.churchgrowthresearch.org.uk/UserFiles/File/Reports/FromAnecdoteToEvidence1.0.pdf>; besøkt 8. Desember 2015

identitet¹⁵¹. Derfor mener The Church of England at det er viktig å investere tid og ressurser i barn og unge, slik at kirka kan påvirke deres religiøse identitet så tidlig som mulig. Med dette kan vi se at dersom noe av dette også stemmer i Norge, vil trosopplæringen kunne være en god hjelp til å påvirke barn og unge i forhold til valg av religiøs identitet.

Slik vi da forstår det vil trosopplæringen kunne bidra til at det fortsatt finnes en felles forståelse i samfunnet om hva kristendommen handler om i følge Leganger-Krogstad. Ved å fokusere på trosopplæring allerede fra barneåra vil kirka kunne være med å bidra til å opprettholde den kristne kulturarven i samfunnet samtidig som en kan påvirke valg av religiøs identitet så tidlig som mulig. Dette har nemlig den Anglikanske kirka sett at bidrar til kirkevekst dersom en fokuserer på barn og unge. Ut ifra erfaringene Fjelltoppen menighet har gjort seg kan vi se at trosopplæringstiltakene er en mulighet til å invitere flere med seg inn i fellesskapet og dermed bidra til at menigheter kan oppleve vekst. Vi kan dermed se at det å fokusere på trosopplæring av barn og unge er en viktig faktor for at en menighet opplever vekst.

6.8 Relasjoner

Trosopplæreren i Fjelltoppen menighet mener at det er avgjørende for menigheten om folk føler seg møtt og sett. Det er viktig som menighet at en viser at en har behov for dem som kommer (se 5.3.3). Hun trekker spesielt frem dette med relasjonsbygging som viktig for at menigheten skal oppleve vekst. Deres fokus som menighet har drevet mer og mer utover mot bygda og lokalsamfunnet. Trosopplæreren sier at visjonen deres handler om å være et kristent fellesskap for alle og de har derfor snakket mer og mer om at de ønsker å være noe for bygda. Å kunne være med å bety en forskjell. De har startet med første godhetsuke og håper at dette kan være med å bidra til at lokalbefolkningen får et positivt møte med kirka¹⁵². Kanskje det også kan bidra til å skape nye relasjoner.

Det åttende tegnet på en menighet med kvalitet i følge NAMU sin undersøkelse, er varme relasjoner. Deres undersøkelse viser at det er stor sammenheng mellom menighetens evne til å vise kjærlighet og en stabil vekst i menigheten (se 3.2.2). I følge NAMU kan varme relasjoner måles på gjestfrihet og medarbeidernes evne til å ta seg av problemene til

---

¹⁵¹ British Religion in Numbers, "Anglican Church Growth and Other News"; tilgjengelig på <http://www.brin.ac.uk/2014/anglican-church-growth-and-other-news/>; besøkt 8. Desember 2015

¹⁵² Informant 1

menighetsmedlemmene. Det handler om å være en stor familie som bryr seg om hverandre og er der for hverandre.

I boka *Sammen i forandring* skriver Hallvard Olavson Mosdøl en artikkel om erfaringer fra sjømannskirka (se 3.1.4.4). Her ser vi at kirkekaffe og servering av mat er noe flere av informantene hans har tatt med seg hjem fra sjømannskirka. Han skriver at det er noe eget med å bli ønsket velkommen av lukt fra god mat. Det oppleves som inkluderende. En av informantene i artikkelen til Mosdøl viser oss at kirkebygget skal oppleves som åpent og inviterende på alle plan, både til gudstjeneste og stillhet, men også til andre former for fellesskap. Det handler om å legge fokuset på det som samler og bygger gode relasjoner. Han sier at gjestfrihet er noe som bare kan erfares, og det er det kirkene må legge til rette for, at mennesker opplever det som å komme til et godt og inkluderende hjem når de kommer i kirka.¹⁵³

Ut ifra dette ser vi at å ha fokus på å bygge gode og varme relasjoner kan bidra til at menigheter opplever vekst. Ved å ha fokuset utover mot lokalsamfunnet og tenke hva kirka kan bidra med for lokalmiljøet, kan bidra til å skape nye relasjoner, og at flere får et møte med kirka. Dette er et viktig redskap for å skape nye relasjoner og invitere flere med seg inn i fellesskapet til kirka. Derfor kan vi si at det er en viktig faktor for at menigheter skal oppleve vekst.

6.9 Medarbeidernes personlighet og erfaring

Jeg stilte tidligere spørsmålet om det er vesentlig at presten har misjonærbakgrunn for at en menighet skal oppleve vekst (se 5.7)? Er det slik at det er avhengig av personligheten til presten, eller prestens erfaringer om menigheten opplever vekst? Presten i Fjelltoppen menighet har misjonærbakgrunn og bakgrunn fra å plante menighet. Presten fra Bærland menighet på Ålgård har også den samme type erfaring (se 3.2.3). Stangeland skriver i sin bok at vi må våge å gå utenfor komfortsonen vår når vi tenker menighet, og våge å tenke utenfor boksen, slik at vi kan nå enda flere. Er det da også viktig at presten har erfaring med å tenke utenfor boksen fra andre steder enn i Norge? Trosopplæreren i Fjelltoppen menighet sier helt tydelig at hun mener det hadde sett veldig annerledes ut om menigheten hadde hatt en annen prest. Hun nevner ingenting om misjonærerfaring, men sier likevel at presten i Fjelltoppen

---

¹⁵³ Mosdøl, ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrøddliste fra Sjømannskirken”, s. 143

menighet bryr seg om hver ting som skjer i menigheten og har et ekte engasjement for menigheten.¹⁵⁴

I undersøkelsen til NAMU kan vi se at en av kvalitetene på en god menighet er utrustende lederskap (se 3.2.2). Her viser NAMU at utrustende lederskap vil si at lederskapet i menigheten skal utruste menighetsmedlemmene til å utruste andre. Et annet ord for samme begrep er disippelgjøring. NAMU mener at ansvaret for at menigheten vokser ikke bare skal ligge på en person, men på hele menigheten. Ved dette kan vi se at NAMU mener at det ikke skal være personavhengig om en menighet opplever vekst. Det er hele menighetens ansvar for å arbeide for vekst.

I artikkelen fra sjømannskirka (se 3.1.4.4) ser vi at sjømannsprestene som kom hjem etter et utenlandsopphold hadde med seg mye erfaring som de fikk bruk for. De mente selv at de fikk et nytt blikk på konteksten en kommer til, og at de var mer åpen for å tenke nytt. De sa ingenting om det var utslagsgivende for om menigheten de kom til opplevde vekst, men pekte likevel på at det hjalp dem i prestetjenesten. Dermed er det vanskelig å si at dette er en viktig faktor for om en menighet opplever vekst. For Fjelltoppen menighet har vi sett at det har vist seg å være nyttig at presten har erfaring fra en annen kontekst. Det betyr likevel ikke at en menighet med en prest uten en slik erfaring ikke kan oppleve vekst.

En finner ellers lite i min litteratur om akkurat dette. Og dette er vel et spørsmål som har dukket opp, for min egen del, mens jeg har arbeidet med materialet mitt. Kanskje fordi jeg selv skal bli prest og lurer derfor på om en slik erfaring er nødvendig for at en menighet kan oppleve vekst? Eller kanskje er det fordi jeg bare har brukt eksempler fra menigheter hvor dette har vært tilfellet. Ikke vet jeg, det får kanskje være opp til en doktorgradsstipendiat å finne ut, eventuelt håpe på at vi lærer mer om å tenke utenfor boksen i siste del av presteutdannelsen.

---

¹⁵⁴ Informant 3

KAPITTEL 7

KONKLUSJON

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på menighetsutvikling i folkekirken. Spørsmålet jeg har jobbet med har vært hvilke faktorer som kan bidra til at en menighet i Den norske kirke kan oppleve vekst. Mitt mål med oppgaven var å finne ut hva som gjør at mennesker opplever tilhørighet til en menighet, og hva menigheter ser kan gi økt gudstjenestedeltakelse. For å oppnå dette har jeg sett nærmere på hva som er skrevet og forsket på når det gjelder menighetsutvikling. I tillegg har jeg valgt å se nærmere på en bestemt menighet i Den norske kirke som et utgangspunkt for videre drøfting. Jeg vil nå oppsummere hva jeg har diskutert før jeg til slutt kommer med en konklusjon og trekker noen perspektiver videre i forhold til hva andre menigheter kan lære av dette.

Aller først rettet jeg blikket mot bibelen, for å se hva den kan lære oss om menighetsutvikling. Her så vi at kirken er alle dem som har del i Kristi kropp. Det er fellesskapet av dem som bekjenner at Jesus er Herre. Bibelen lærer oss også at kirken har et oppdrag om å nå ut med evangeliet til alle mennesker ved å døpe dem i treenighetens navn, og lære dem om hva Jesus har gjort og fortsatt gjør for mennesker. Videre så jeg nærmere på perspektiver på menighetsutvikling fra forskning, og fra ulike verktøy for menighetsutvikling. Her fant jeg noen tendenser som skilte seg ut. Det var først av alt mye fokus på gudstjenestearbeid som menighetsutvikling. Det flere trekker frem er viktigheten av å ha et fellesskap en kan invitere inn til. Måten en kan gjøre det på er å involvere frivillige i planleggingen av gudstjenesten og gi dem konkrete oppgaver i gudstjenesten. I tillegg fant jeg noe fokus på de kirkelige handlingene og trosopplæringen som menighetsutvikling blant forskningslitteraturen min. Her så jeg at begge deler gir mulighet til å nå ut til en stor kontaktflate av mennesker som ikke er vant med å gå i kirken. Dette er verdien av å være en folkekirke, og det gir muligheter som lokalmenighetene må gripe slik at det kan bidra til vekst. Jeg så nærmere på fire verktøy for menighetsutvikling som alle er utarbeidet for menigheter i Den norske kirke. Samlet sett fokuserte verktøyene på at det er viktig for en menighet som ønsker å utvikle seg at de tenker gjennom hvor en er, og hva en ønsker med menigheten. Å være tydelig på sin identitet og lage tydelige mål, var fellesnevnerne til verktøyene. Jeg har også sett tydelige føringer på at det er

viktig å se på kulturen en befinner seg i, både ved å nærme seg menneskene på deres måte, men også ved å trekke det inn som elementer i gudstjenesten.

I tillegg har jeg sett nærmere på en eksempelmenighet som jeg har valgt å kalle for Fjelltoppen menighet. Ut ifra intervjuer og egen observasjon har jeg sett at gudstjenestearbeid og involvering av frivillige har vært viktige faktorer for at denne menigheten har opplevd vekst. Den viktigste faktoren for at Fjelltoppen menighet opplevde vekst var likevel å få et eget kirkebygg, på tross av at forskning viser at dette ikke er avgjørende for å være kirke. For Fjelltoppen menighet var kirkebygget en viktig faktor for at folk skulle oppleve menighetstilhørighet. I min litteratur var det også rettet fokus mot smågruffellesskap i forbindelse med menighetsutvikling. Dette er noe Fjelltoppen menighet har ønsket å få til, men ikke klart å gjennomføre. Likevel har menigheten blitt mer bevisst på å ha fokuset sitt ut mot bygda. Slik at en kan skape nye relasjoner, og at flere kan få et godt møte med kirka.

Etter å ha analysert mine funn har jeg kommet frem til fire faktorer som kan bidra til at en menighet opplever vekst. Gudstjenesten peker seg ut som et hovedfokus i menighetsutvikling. Det å arbeide med gudstjenesten slik at folk opplever den relevant og har eierskap til den, er noe av det som peker seg spesielt ut i mitt materiale. Et annet punkt som peker seg ut er fokus på trosopplæringen. Den bidrar til at flere får et møte med kirka, og at fokuset spesielt retter seg mot barna. Det som videre peker seg ut til å være det viktigste en må tenke på når en arbeider med gudstjenesten er involvering av frivillige. Det at mennesker blir sett og tatt på alvor ved å få en oppgave er noe av essensen ved at de skal kunne oppleve tilhørighet til menigheten, som videre fører til at menigheten opplever vekst. Det er tydelig å se at oppgaver knyttet til gudstjenesten er viktig for at menigheten skal oppleve vekst. Videre ser jeg at fellesskapsbyggende arbeid i ulike former er viktig for at mennesker kan oppleve tilhørighet til menigheten. Å rette blikket ut mot lokalsamfunnet rundt kirka, for å skape nye relasjoner og bygge gode fellesskap er viktig for at menigheten kan oppleve vekst.

Harald Hegstad sier at menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og gjøre det den er kalt til å gjøre¹⁵⁵. Som menighet er vi kalt til å være et fellesskap av troende som ønsker å nå ut til enda flere med evangeliet. Det er bare Gud som kan skape vekst. Likevel er det noen faktorer menigheter kan arbeide med for at flere skal få høre evangeliet og bli en del av fellesskapet. Frans av Assisi sa en gang: Forkynn evangeliet – om nødvendig bruk ord. Jeg tror at det er noe av dette det hele

---

¹⁵⁵ Hegstad, "Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre?", s. 10

handler om. Å vise godhet til hverandre og la mennesker oppleve seg sett og ivaretatt. For å bygge kirke tror jeg en må bygge relasjoner. De kirkelige handlingene og trosopplæringen gir gode muligheter til å møte mennesker der de er, skape nye relasjoner og gi dem et positivt møte med kirka. Videre er gudstjenesten et viktig fellesskap å invitere inn til, hvor en der kan få en tjeneste som gjør at en opplever å bli sett, tatt på alvor og får tilhørighet til menigheten.

BIBLIOGRAFI

Primærkilder

Førvisitasmelding

Informant 1 (Presten), Intervjuet av Hilde Sande den 25.06.15

Informant 2 (Dagligleder), Intervjuet av Hilde Sande den 25.06.15

Informant 3 (Trosopplærer), Intervjuet av Hilde Sande den 25.06.15

Observasjon av gudstjeneste, gjort av Hilde Sande den 18. Oktober. 2015

Sekundærkilder

Bibelen, Bibelselskapet, 2011

British Religion in Numbers, "Anglican Church Groth and Other News". Tilgjengelig på <http://www.brin.ac.uk/2014/anglican-church-growth-and-other-news/>. Besøkt 8. Desember 2015

Dagen. "Smågrupper – nøkkelen til kirkevekst?". Tilgjengelig på <http://www.dagen.no/Kristenliv/Sm%C3%A5grupper - n%C3%B8kkelen til kirkevekst-68045>. Besøkt 7. Desember 2015

Danbolt, Lars Johan. "Menighetsutvikling i folkekirken". *Halvårsskrift for Praktisk Teologi 1* (2003): s. 32-38.

Den norske kirke, "Noe falt i god jord". Tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/noe-falt-i-god-jord/?id=1372984>. Besøkt den 10. Desember 2015

Den norske kirke. ”Ny relasjon mellom stat og kirke”. Tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeordning/ny-relasjon-mellom-stat-og-kirke/>. Besøkt 19. Oktober 2015

Den norske kirke, ”Plan for trosopplæring”. Tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/plan-for-trosopplaring/?id=1352501>. Besøkt 7. Desember 2015

Den norske kirke. ”Tilstandsrapport for Den norske kirke 2014”. Tilgjengelig på https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/bakgrunn/tilstandsrapport_den_norske_kirke_2014_kifo.pdf. Besøkt 7. Desember 2015

Den norske kirke. ”Veiledning om ulike sider ved gudstjenesten”. Tilgjengelig på https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/gudstjeneste---liturgi/gudst2011_2012_uli%20sider_gudstj_bokm.pdf. Besøkt 4. Desember 2015

Den norske kirke. ”Visjonsdokument”. Tilgjengelig på <https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/visjonsdokument/>. Besøkt 19. Oktober 2015

Eide, Sindre. ”Gudstjenesten – Menighetens hjertesak”, I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 101-116. Oslo: IKO-Forlaget, 2011.

Eriksen, Bent Reidar. ”Åpenhet og tydelighet”, I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 149-163. Oslo: IKO-Forlaget, 2011.

Hansen, Geir. ”Gudstjenestearbeid og menighetsutvikling”. *Halvårsskrift for Praktisk Teologi I* (2003): s. 22-31

Hegstad, Harald. ”Hva er vi kalt til å være og kalt til å gjøre? Fem dimensjoner ved å være menighet”. I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 9-27. Oslo: IKO-Forlaget, 2011.

Harald Hegstad, ”Menighetsutvikling i folkekirken. Grunnlag og formål”, I: *Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 9-23. IKO-Forlaget; Oslo, 2012

IRIS, *Valgmenighet – Alternativ og supplement, evaluering av ByMenigheten-Sandnes*. Rapport IRIS: 2009

Kvale, Steinar. *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo: 2001

Leganger-Frostad, Heid. ”Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling?” I: *Menighetsutvikling i folkekirken – Erfaringer og muligheter*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 67- 86. IKO-Forlaget; Oslo, 2012

Martinez, German. *Signs of Freedom*, Paulist press, New York: 2003

Mosdøl, Hallvard Olavson. ””Ingen blir frelst av pulverkaffe og Marie-kjeks” en smørbrødtype fra Sjømannskirken”, I: *Sammen i forandring – Refleksjoner om menighetsutvikling i folkekirken*, red. Erling Birkeland, Harald Hegstad og Turid Skorpe Lannem, 137-147. Oslo: IKO-Forlaget, 2011.

Saltbergen. ”Vår visjon”. Tilgjengelig på <http://saltbergen.no/om-oss/var-visjon/>. Besøkt 7. Desember 2015

Schwarz, Christian A. *Naturlig kirkevekst – Åtte kvaliteter ved sunne menigheter*. Spania: K-vekst, 1996.

Senter for menighetsutvikling, *FOKUS – Muligheter i lokalmenigheten*, Kurshefte, Misjonshøgskolen

Skjevesland, Olav. "Menighetsutvikling eller menighetsplanting". *Halvårsskrift for Praktisk Teologi 1* (2003): s. 39-45

Stangeland, Oddbjørn, *Edderkopp og sjøstjerne*, Luther forlag, Oslo: 2008

Store norske leksikon. "Vekst". Tilgjengelig på

<https://snl.no/.search?utf8=%E2%9C%93&query=vekst&x=0&y=0>. Besøkt 17. Oktober 2015

The Church of England, "From Anecdote to evidence – Findings from the church Growth research programme 2011-2013". Tilgjengelig på

<http://www.churchgrowthresearch.org.uk/UserFiles/File/Reports/FromAnecdoteToEvidence1.0.pdf>. Besøkt 8. Desember 2015

Vårt land, "Lar barna velge selv om de vil bli døpt". Tilgjengelig på

<http://www.vl.no/nyhet/lar-barna-velge-selv-om-de-vil-bli-d%C3%B8pt-1.423006>. Besøkt 7.

Desember 2015

Widerberg, Karin, *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*, Universitetsforlaget, Oslo: 2001